

Geréb Zsolt

„Ha pedig Krisztussal meghaltatok a világ elemei számára...”

Kol 2,6–23 magyarázata

2,6–15

Fordítás

6. Mivel már elfogadtátok Krisztus Jézust, az Urat, éljétek őbenne. Gyökerezetek meg és épüljétek fel őbenne, erősödjétek a hit által, amint tanultátok, hálaadásotok legyen egyre bősegebb. 8. Vigyázzatok, hogy rabul ne ejtsen valaki titeket olyan bölcselkedéssel és üres megtévesztéssel, amely az emberek hagyományához, a világ elemeihez, és nem Krisztushoz alkalmazkodik. 9. Mert benne lakik testi formában az istenség egész teljessége, 10. és benne jutottatok el ti is a teljességhez, mert ő a feje minden fejedelemségnek és hatalmasságnak. 11. Benne vagytok körülmételve is, de nem kézzel végzett körülmétéléssel, hanem a Krisztus szerinti körülmétéléssel, a régi élet levetése által. 12. A keresztségben vele együtt el is temettek benne, és vele együtt fel is támadtatok az Isten erejébe vetett hit által, aki feltámasztotta őt a halálból. 13. És titeket is, akik halottak voltatok a vétékben és testetek körülmételetlenségében, ővele együtt életre keltett, úgyhogy megbocsátotta nekünk minden vétünköt. 14. Eltörölte a követelésével minket terhelő adóslevelet, amely minket vádolt, eltávolította azt az útból, oda-segezve a keresztfára. 15. Lefegyverezte a fejedelemségeket és hatalmasságokat, nyilvánosan megszégyenítette őket, és Krisztusban diadalmaskodott rajtuk.

Elemzés

A levélíró először pozitív, majd negatív formában fogalmazza meg a gyülekezet hitéletére és erkölcsi magatartására néző tanácsait. A Krisztusról szóló evangélium elfogadása új távlatot nyitott a tanítványok személyes és közösségi életében. Akinek sorsa hit által belegyökerezett Krisztusba, aki közösségre lépett a feltámadott Úrral, az már őbenne él, neki engedelmeskedik. A következő versekben a levélíró arra inti a gyülekezet tagjait, hogy ne adjanak hitelt semmilyen idegen tanításnak, ne fogadjanak el olyan emberi bölcselkedést, amely nem Krisztust tekinti az élet értelmének és urának (8. v.). Egy esetleges negatív fordulatot csak akkor tud elkerülni a gyülekezet, ha ragaszkodik az apostoli hagyományhoz, ahhoz a hitbeli alaphoz, melyet a Krisztusról szóló himnusz tartalmaz (9–10. v.). A szakasz második része az üdvörténet eseményeit idézi fel (11–15. v.). Először az egyes ember üdvösségéről (11–14. v.), majd Isten kozmikus győzelméről tesz bizonyosságot hitvallás formájában (15.). Formai szempontból nézve a

levélíró az első versekben (6–13a v.) a felszólító módot (t. sz. 2. sz.), majd a szakasz végén (13b–15.v.) a hitvalló formát (t. sz. 1. sz.) használja.

Magyarázat

6. v.

Az átmenet szinte észrevétlen a tanítói rész és az intelmek között. Az író a bevezető versben (6. v.) visszautal az előző szakasz záró állítására (2,5). A kolossébeli gyülekezet rendezett élete a tanítványok hitének köszönhető. Hit-életük legfontosabb eseményét a Krisztus Jézusról szóló apostoli hagyomány átvétele jelentette. Erre utal a παραλαμβάνω ige, amely a Jézus-tradíció befogadásának folyamatára utal (vö. 1Kor 11,23; 15,1).¹ Ebben a láncolatban fontos szerepe volt Epafrásznak, ill. Pál apostolnak, aki megbízta munkatársát a Jézus Krisztusról szóló tanítás továbbadásával (1,6–8). De ugyanolyan jelentős része volt a befogadó hitnek is, amellyel a kisázsiai tanítványok magukévá tették a tradíció tartalmát (1,4). A hitet a vallástétel követi. Az evangélisták tanítása alapján a Kolossében élő keresztyének elfogadták Jézust Uruknak és vallást tettek erről (Róm 10,9). A κύριος – Úr cím azt jelenti, hogy a felemeltetett Krisztus gyakorolja Isten hatalmát (Zsolt 110,1; Kol 3,1). Ez a méltóságjelző volt a legismertebb a hellenista világban. Világi környezetben az uralkodókra alkalmazták a titulust (ld. Császárkultusz), keresztyén gyülekezetekben a feltámadt Jézus Krisztusra, kifejezve azt a meggyőződést, hogy egyedül előtte hajolnak meg, és csak az ő parancsának engedelmeskednek (Fil 2,11). Ez a hitvallás képezi a Krisztus szerinti új élet alapját. A vers hűségesen tükrözi Pál leveleinek azon felfogását, mely szerint az erkölcsi tanítás a krisztológián nyugszik (Gal 5,13.25; 1Thessz 4,1). Az újjászületett ember életének sarokköve: Krisztus szabadító tette (indicativus). Erre az alapra támaszkodik az apostol erkölcsi intelme, buzdítása: *éljetez őbenne* (imperativus). A levélíró tehát az apostol szellemében inti a gyülekezetet a Krisztus szerinti életre. A περιπατέω – *körüljárni, járni, sétálni, valamilyen életet élni*² – kifejezés az istenfélő ember életmódjára, magatartására utal. A járni ige segítségével a szerző azt szemlélteti, hogy a keresztyén élet nem helyben állást, hanem állandó előrehaladást jelent Jézus követésében. Mivel az intelleme nem tartalmaz konkrét utasításokat, valószínű, hogy szélesebb körben elterjedt keresztyén erkölcsi buzdításról van szó, amely ellentétben állott „az emberi hagyománnyal”.³

¹ Delling, G.: παραλαμβάνω címszó, in: TWNT. IV. 11–15.; Ketzer, A.: παραλαμβάνω címszó in: EWNT III. 69–71. Geréb Zsolt: *A thesszalonikabeliekhez írott levelek magyarázata*. Kolozsvár 2004, 157.

² Varga Zsigmond: *Újszövetségi görög–magyar szótár*. Budapest 1992, 767.

³ Pokorny, P.: *Der Brief des Paulus an die Kolosser*. Berlin 1987, 93.

7. v.

Jézus Krisztus személyének elfogadása a felemeltetett Úrral való közösség kezdetét jelzi. Ezt a lelki-szellemi egységet minden nap erősíteni kell. A közösségformálás folyamatát a levélíró két olyan képpel szemlélteti, melyek ismertek voltak a missziói igehirdetés szóhasználatában: *meggyökerezni, felépülni*. Jelen esetben a szerző nem annyira az egyes hívők, mint inkább a gyülekezet Jézushoz való tartozására gondolt.⁴ Az apostoli levelekben gyakran találkozunk mind a növényvilágból mind az építészetből vett metaforákkal (1Kor 3,6–11; Ef 2,2–3; 1Pt 2,5). A levél első fejezetében a levélíró a gyülekezetet a növekedő és terméshozó gyümölcsfához hasonlította (1,6.10). Ebben a versben a szerző azt akarja szemléltetni, hogy csak az a gyülekezet áll meg rendületlenül a hitben, az apostoli hagyományban, amely erős és mély gyökerekkel rendelkezik, ill. biztos fundamentumra épült. Hasonló képpel találkozunk a Holt-tengeri iratokban is. A *Közösség Szabályzata* ezt írja a szektáról „egy örök ültetvény, egy szent ház Izrael népéért” (1QS 8,5; 1QS 5,5). A gnosztikus irodalom szintén használja e két metaforát: „Az én életem alapja az Úr kezében van elrejtve, mivel ő plántált engem” (Salamon Ódái 38,16). A különbség abban rejlik, hogy a keresztyén gyülekezet gyökere, ill. alapja „az Úrban” van.⁵ Az igeidők használata a gyülekezet növekedésének folyamatos voltára hívja fel a figyelmet. A Krisztusban való *meggyökerezésről* az író múlt időben beszél, a *felépülés* mozzanataról pedig jelen időben. A gyülekezet tagjainak mindig emlékeznie kell az alapvetés időszakára. A jelenben is arra a fundamentumra kell támaszkodni, melyet az evangélisták, az apostolok igehirdetése, ill. tanítása képezett (1,7; 2,6). Az alapvetést a Jézus Krisztus életéről szóló apostoli hagyomány (διδαχή) átadása és átvétele jelentette. Ezen az alapon kell tovább épülni, növekedni a hit által. A levélíró hangsúlyozza, hogy mind az alapvetés, mind a gyarapodás folyamatának Jézus Krisztusban (ἐν αὐτῷ) kell végbemennie. A gyülekezet tagjai *hit által*, mint élő kövek épülnek be az egyház épületébe. Mind a két metafora arra az igazságra irányítja a figyelmet, hogy az ἐκκλησία élő organizmus, egy olyan vitális szervezet, amelynek élete folyamatos lüktetésben, mozgásban van. Az épület szilárdságát a hit biztosítja a keresztyén közösség számára. A gyülekezet akkor tud erősen megállni a próbák idején a tévtanítók elleni küzdelemben, ha megerősödik *hit által* – τῆ πίστει (dat. instrumentalis). Az apostol ebben a szövegkörnyezetben elsősorban a hit tartalmi mozzanatára (*fides quae*) gondol, arra a *biztos ismeretre*, amelyet az apostoli tanítás által nyertek. Természetesen nem felejtkezett meg a hit másik eleméről (*fides qua*) sem, a Jézus Krisztus iránti *bizalomról*, hiszen ez biztosította a közvetlen kapcsolatot a

⁴ Lindemann, A.: *Der Kolosserbrief*. Zürich 1983, 39.

⁵ Gnilka, J.: *Der Kolosserbrief*. Herder 1980, 117. ld. még Gemünden, Petra: *Vegetationsmetaphorik im NT und in seiner Umwelt*. Novum Testamentum et Orbis Antiquus. 18. Freiburg (Schweiz), Göttingen 1993.

felemeltetett Úrral. Ez a személyes érintettség indítja a hívőket a *hálaadásra* – εὐχαριστία.

Az a gyülekezet, amely megtapasztalta az új élet örömét, az a tanítvány, aki gazdag lelki ajándékban részesült, *hálaadásra* indul az Úr iránt. A köszönetnyilvánítás nem olyan része az imádságnak, melyet néha el lehet hagyni, hanem egy olyan momentuma, amikor túlrad a szív. Pál leveleiben a teljesség mértéke (περισσεύειν – *bőségesnek lenni*) a Jézus Krisztus által elért üdvözítő jelzésére szolgál.⁶ Az εὐχαριστέω (*hálat adni*) igével már találkoztunk a levél első fejezetében (1,3.12), ebben a versben azonban a főnévi forma fordul elő: εὐχαριστία – *hálaadás*. Egyes kéziratok ezen a helyen kibővítik a névszót egy határozószóval: ἐν αὐτῇ εὐχαριστίᾳ. Az utóbbi olvasatot a következő kéziratok képviselik: B D H 0278 sy sah boh. Az ἐν αὐτῇ határozószó a hitre vonatkozik. Ebben a bővebb szókapcsolatban fordul elő a *hálaadás* főnév a 4,2 versben. A rövidebb változatot a további manuskriptumok nyújtják: **Ν** A C H I 075. 0208. 33. 81. 1175. 1241.⁷ Mi az utóbbit tartjuk helyesnek. A szerző arra buzdítja a gyülekezetet, hogy szívből jövő hálaadással feleljen Isten jóságára, a Jézus Krisztus üdvöttében elnyert ajándékokra. A felemeltetett Krisztussal való közösséget tehát nemcsak a hagyományhoz való ragaszkodással kell ápolni, hanem az elmélyült imaélet és az engedelmes, Istennek tetsző életvitel gyakorlása által. A kegyesség ezen formáit a gyülekezet tagjainak az egyház körében kell megélniük.

8. v.

A vers felszólítással kezdődik: βλέπετε – *vigyázzatok!* Pál akkor él ezzel a felhívással, amikor egy polemikus jellegű vitát vezet be (Gal 5,5; 1Kor 8,9; 10,12.18; Fil 3,2). Általa a gyülekezet éberségére támaszkodik, bízik abban a készségükben, hogy megvédik magukat, ha valaki figyelmezteti őket egy kívülről érkező veszedelemre.⁸ Az író csak közvetve nevezi meg az ellenfelet (μὴ τις – *nehogy valaki*); kilétükre csupán tanításuk (*filozófia*) és rejtett szándékuk (συλλαγωγέω – *rabul ejteni*) megnevezése által utal. A *rabul ejteni* kifejezés szó szerint egy olyan harci cselekvést jelöl, amely által valaki kiveti hálóját valakire, és azt *zsákmányként elvezeti*, és rabszolgává teszi.⁹ Az apostol arra figyelmezteti az olvasókat, hogy a tévtanítók rejtett szándéka, hogy kiszakítsák őket abból a közösségből, melybe a keresztség által plántáltattak. Tulajdonképpen ugyanarról a megtévesztésről van szó, melyről az apostol a 2,4-ben már említést tett: a tévtanítók ékes beszéddel, hamis érvekkel félre akarják vezetni, lépre akarják csalni a gyülekezetet (Ef 5,6). Az ellenfélre utaló

⁶ Hauck, Fr.: περισσεύω címszó, in: TWNT VI. 58–61. Gnllka, J.: *i. m.* 117. Pokorny, P.: *i. m.* 94.

⁷ Metzger, B.: *A Textual Commentary on the Greek New Testament*. Deutsche Bibelgesellschaft, United Bible Societies. Stuttgart, New York 1994, 555.

⁸ Lindemann, A.: *i. m.* 39.

⁹ Varga Zsidmond: *i. m.* 992, 891.

megjegyzés általános jellege miatt nem lehet azonosítani a tévtanítók vezető személyiségét, amint erre Hugédé francia kutató is utal.¹⁰

Az ellenfél tanításának jelölésére a levélíró a φιλοσοφία (*filozófia*) kifejezést használja.¹¹ Mit jelent ez a fogalom a levél összefüggésében? Erre a kérdésre elsősorban negatív formában felelünk. A *filozófia* szóval csak itt találkozunk az Újszövetség lapjain. Jelen esetben nem olyan értelemben fordul elő, mint a klasszikus görög bölcselek, Platón vagy Arisztotelész műveiben. A hellén filozófia művelőinél a kifejezés nemcsak világértelmezést jelentett, hanem az istenekről szóló mítoszok magyarázatát is, valamint az alkimista, kozmológiai-asztronómiai spekulációkat és a démonokról szóló elképzeléseket is jelölték.¹² Valószínű, hogy a fogalmat nem a levélíró, hanem a tévtanítók vezették be a Kolossében kialakult vitába. A filozófia szó által a bölcsesség iránti elkötelezettséget, ill. a bölcsesség közvetítését fejezték ki (λόγον μὲν ἔχοντα σοφίας). A hellenista zsidóság körében a filozófia fogalma tartalmi szempontból kibővült.¹³ Ennek megfelelően a kifejezés nemcsak a bölcsesség szeretetét jelentette, hanem magát a zsidó vallást (4Makk 5,4–10,22; 7,9,21). Ezen kívül általa jelölték a mózesi törvényeket (Philón: *De vita contemplativa*, 25–28),¹⁴ valamint a farizeusok, szaduceusok és esszénusok tanítását. (Josephus: *A zsidó háború*, 2,118.137; *A zsidók története*,

¹⁰ Hugédé, N.: *Commentaire de l'Épître aux Colossiens*. Geneve 1968.

¹¹ Michel, O.: φιλοσοφία címszó, in: TWNT IX. 182–185.

¹² Lindemann, A.: *i. m.* 39.

¹³ Gnülka, J.: *i. m.* 122.

¹⁴ „[25] Mindenikben van egy szent helyiség, melyet szentélynek, illetve monaszteriumnak neveznek. Itt tartózkodva törekszenek eljutni a szent élet misztériumaira. Ide sem élelmet, sem italt nem visznek, sem pedig egyebet, amely a test igényeire nézve volna szükséges, hanem csak a próféták istenhílette törvényeit és mondásait, valamint himnuszokat, s ezek mellett azt, amivel a tudás és kegyesség egyaránt gyarapítható és tökéletesíthető. [26] Így hát az Istenről való megemlékezést sohasem tévesztik szem elől, amiképpen még álomban sem tűnődnek más dolgok felől, mint az isteni tökéletességek szépségeiről és hatalmáról. Ugyanis sokan még álmukban is a szent bölcsesség magasztos tanai [τὰ τῆς ἱερᾶς φιλοσοφίας αἰόδιμα δόγματα] felett tusakodnak, és azokról beszélnek. [27] Minden nap kétszer szoktak imádkozni: hajnaltájban és este. Ugyanis amikor felkel a Nap, verőfényes napért esedeznek, ténylegesen verőfényes napért, hogy égi világosság töltsen el elméjüket; amikor pedig leáldozik a nap, azért, hogy a lélek teljesen felszabaduljon a nyugtalanító tapasztalatoktól és érzésektől, s hogy az összegyülekezéskor és a gyülekezési helyen a valóságot legyen képes nyomon követni. [28] A kora reggeltől estig terjedő napszak mindannyiukra nézve aszkézisre rendelt idő. Ugyanis a szent iratokhoz fordulva az ősoktól eredő bölcsességet allegorizáló módon fejtik ki [ἐτυγζάνοντες γὰρ τοῖς ἱεροῖς γράμμασι φιλοσοφοῦσι τὴν πατριον φιλοσοφίαν ἀλληγοροῦντες]. Ugyanis a szó szerinti értelemben vett iratok szövegét szimbólumoknak tekintik. A szövegnek rejtett természete van, s ez a jelképes értelemben lesz nyilvánvalóvá.” A fordítás forrása: Adorjáni Zoltán: *Alexandriai Philón: De vita contemplativa*. Simeon könyvek. A Simeon Kutatóintézet (Pápa) könyvsorozata. Hatodik kötet. Kiadja a Pápai Református Teológiai Akadémia és a L'Harmattan Könyvkiadó és Terjesztő Kft. Budapest 2008, 38.

18,9.11.) Josephus az esszénusokat a pitagoreusokhoz, a farizeusokat a sztoikusokhoz hasonlította. Ezért nehéz a kifejezés meghatározása.

Ha pozitív formában akarjuk leírni a *kolossébeli filozófia* tartalmát és U. Luz módszertani alapelveit¹⁵ követjük, első lépésként a szövegeket kell elemeznünk, és csak ezután fordulhatunk a vallástörténeti vizsgálat felé. „Pontosan meg kell határozni a szövegek mondanivalóját, és csak ezután tehetjük fel a kérdést: melyik vallástörténeti irányzatra jellemzőek a szövegben előforduló kijelentések.”¹⁶ Először mindenhol azokat a polemikus jellegű kijelentéseket kell szemügyre venni, amelyek közvetlenül vonatkoznak a tévtanításra. Így hát óvatosan kell kezelni azon megjegyzéseket, amelyek csak közvetve utalnak a *filozófia* mibenlétére. A tévtanítókra vonatkozó mondásoknál szükséges feltenni a kérdést: vajon a kijelentés a saját szóhasználatukból származik-e és a saját önértelmezésüket tükrözik-e? Ha szem előtt tartjuk ezeket az elveket, akkor a következő versek jönnek számításba forrás gyanánt: 2.8.16. 18a.b és 20–23. Milyen információkat tartalmaznak ezek a részek?

A kolossébeli tévtanítás egyik fontos momentuma a *világ elemeire* vonatkozó elképzelés, a *στοικεία τοῦ κόσμου* (2,8.20). Empedoklész görög filozófus és természettudós szerint a világmindenséget négy elem alkotja: a föld, a víz, a levegő és a tűz. Az első századi hellén világértelmezés úgy vélte, hogy ezek az elemek azok az őserők, amelyek az ember felett uralkodnak.¹⁷ Mivel a (világmindenség) mennyei szférában lakozó hatalmasságok között folyamatos küzdelem zajlik, ez a feszültség hatással van a földi emberekre is, akik emiatt állandó szorongásban élnek. Mit tehet ebben az élethelyzetben a földi halandó? Megpróbál szabadulni ettől a félelemtől. Mágikus és asztrológikus vallási praktikák, gyakorlatok által akarták megnyerni a mennyei elemek és csillagok segítségét, akiknek perzsa hatásra személyes jelleget tulajdonítottak, és akiket anyalok, ill. démonok formájában képzeltek el.¹⁸ Az első századi zsidóság azért mutatott különös érdeklődést a csillagok égi járása iránt, mert ennek függvényében határozták meg a kultikus naptári rendet, az évenként, havonként visszatérő ünnepek napjait, valamint a szombat kezdetének és befejezésének pontos idejét (2,16).

Ez a magyarázata annak, hogy az apokaliptikus zsidóság irataiban, különösen a kozmológiával kapcsolatos fejezetekben, gyakran olvasunk az angyalokról, mint a csillagok vezetőiről és az égitestek járását irányító mennyei hatalmakról, lényekről (etiop Énók 72–82). Erre a hiedelemre vezethető vissza az *angyalok tisztelete*, melyről a 2,18 versben olvasunk. Egyes kutatók véleménye szerint a *θηροκεία τῶν ἀγγέλων* (*angyalok tisztelete*) ugyanaz, mint az

¹⁵ Luz, U.: *i. m.* 215–216.

¹⁶ Uo. 215.

¹⁷ Dellings, G.: *στοικεῖον* címszó, in: TWNT VII. 685. 21–22. Plümacher, E.: *στοικεῖον* címszó, in: EWNT, III. 664.

¹⁸ Bolyki János: A világ elemei. In: *Református Egyház VIII.* 1956, 87.

elemekről szóló hellenista tanítás zsidó változata.¹⁹ Az angyalok tisztelete valószínűleg össze volt kötve egy aszketikus életvitellel, melyben fontos szerepet játszott a kultikus időszakok figyelembevétel, valamint a törvény által megszabott étkezési előírások pontos betartása (2,16). Az elemekről szóló tanítás megkövetelte a rituális tisztasági előírások alkalmazását, ill. a böjtölésre vonatkozó parancsok engedelmes elfogadását (2,20–23).²⁰

Mindezek arra utalnak, hogy a kolossébeli filozófia jellege a galáciái gyülekezetben jelentkező zsidó tévelygők tanításához volt hasonló, akik szintén a törvény szigorú betartását szorgalmazták (Gal 4,9–10). Az apostol mindkét levélben arra törekszik, hogy a judaista tévtanítokkal szemben rámutasson az evangélium szabadító hatalmára. Az, aki elfogadta a Jézus Krisztus üdvhaláláról és feltámadásáról szóló üzenetet, felszabadul a törvény megkötözé-
ereje alól, és nem keresi többé a mennyei hatalmak, ill. angyalok kegyeit, hanem egyedül a felemeltetett Krisztusra néz, és csak neki engedelmeskedik. Krisztus főségének elismerése ezért nem párosulhat az angyalok tiszteletével. Ebben a vonatkozásban is érvényes az, hogy egyszerre nem lehet két úrnak szolgálni. Pál apostol a tévtanítók tanítását, filozófiáját üres megtévesztésnek (κευῆς ἀπάτης) és emberi hagyománynak (παράδοσις τῶν ἀνθρώπων) nevezi. Óva inti az olvasókat attól, hogy az apostoli tudományt felcseréljék azzal az emberi bölcselkedéssel, mely nem Krisztushoz igazodik. A hitet és a kegyes életet nem lehet emberi tanításokra építeni, legyenek ezek bármilyen értékesek is, csak a Krisztusban kapott kijelentésre.²¹

Miután rávilágítottunk a tévtanítás tartalmi jegyeire és kegyességi gyakorlataira, nézzük meg milyen *vallástörténeti irányzatra* utalnak ezek a sajátosságok.²² A kolossébeli filozófia vallástörténeti azonosítása heves vitákat gerjesztett a kutatók körében. Az írásmagyarázók egyik csoportja itt a gnosztikus irányzat jellegzetességeit véli felismerni.²³ A másik csoport a misztériumvallások hatását látja érvényesülni.²⁴ A harmadik az első századi vallási szinkretizmus jelentkezését észleli.²⁵ A negyedik csoport az újpitagoreusok felfogásával hozza rokonságba a Kis-ázsiai jelentkező bölcséletet.²⁶ Az ötödik csoport pedig a heterodox zsidóság tanításához hasonlítja, amely a

¹⁹ Wilckens, U.: *Theologie des Neuen Testaments*. Bd. I. Geschichte der urchristlichen Theologie. Teilband. 3. Neukirchener 2005, 256.

²⁰ Lindemann, A.: *i. m.* 40.

²¹ Cserháti Sándor: *Pál apostolnak a kolossébeliekhez írt levele és Filemonhoz írt levele*. Budapest 1978, 107.

²² U. Luz: *i. m.* 215.

²³ H. Conzelmann: *Der Brief an die Kolosser*. NTD, Bd. 8. Göttingen, 1985. 190.

²⁴ Dibelius, M. – Greeven, M.: *An die Kolosser. An die Epheser. An Philemon*. HNT 12. Tübingen 1953, 27.; Ed. Lohse: *i. m.* 117–20.; J. Gnülka: *i. m.* 151.

²⁵ P. Pokorny: *i. m.* 96.

²⁶ Schweizer, Ed.: *Der Brief an die Kolosser*. EKK, Zürich, Neukirchen 1979, 100–104.; Bolyki János: The Role of the 'Elements of the World as a Paradigm in Pythagorean Thinking and in the Epistle to the Colossians. In: *Origin, Time and Complexity*. Genua 1994, 69–73.

galáciai gyülekezetben is felütötte a fejét.²⁷ A holt-tengeri közösség irataiban találkozunk az angyalok tiszteletével (1QM X. 10–11), a szombat és az ünnepnapok betartásának, az aszketikus életvitel vállalásának követelésével (CD III. 13–16; X. 14–11.18; 1QS I. 14; X. 1–9), a test és a lélek megkülönböztetésével (CD VI. 18). Ez a judaista csoport szorgalmazta a törvény szigorú betartását, az angyalok tiszteletét, az önmegtartóztató életmód elfogadását (Gal 4,9–10). Ha megvizsgáljuk a fenti állásfoglalásokat, arra a következtetésre jutunk, hogy a legutóbbi áll a legközelebb a Kolossében jelentkező emberi bölcsülethez, és a levélíró ezen judaista tévtanítással szemben akarta megvédeni az apostoli tanítás igazságát, és pedig úgy, hogy rámutatott arra, hogy az ember nem a világi elemekben, hanem a Jézus Krisztusról szóló evangéliumban találja meg élete célját, értelmét (1,28).

9. v.

Miért kell elvetni az emberi bölcsesség üdvösségszerző erejét? Azért, mert *benne (Krisztusban) lakik az istenség egész teljessége testileg*. Ezzel az állítással a levélíró megindokolja a *filozófia* elégtelenségét. Valószínű, hogy az *istenség teljessége* (τὸ πλήρωμα τῆς θεότητος) kifejezés a tévtanítók szóhasználatából származik. A gondolattal találkoztunk már a Krisztus himnuszban is: *Mert tetszett az egész teljességnek, hogy benne lakjék* (1,19). A himnusz elemzése során megállapítottuk, hogy a *πλήρωμα* szó nem kozmológiai, hanem krisztológiai töltetű. Jelen esetben szintén Krisztus személyére vonatkozik. A kijelentés azt hangsúlyozza, hogy Isten személyének megismerése lehetetlen Jézus Krisztuson kívül. Ezáltal megcáfolja ugyanakkor a tévtanítók azon tételét, mely szerint a *filozófia* alkalmas arra, hogy közvetítse az *isteni teljességet*.²⁸ Az *istenség teljessége* kifejezés azonban további magyarázatra szorul. A *θεότης* szó csak itt fordul elő az Újszövetségben és Isten létére, az istenségre utal.²⁹ A tévtanítók szerint az istenség teljességéhez hozzátartoztak a világi elemek is, amelyek közvetítik az ő rendelkezéseinek sokaságát. Az apostol átveszi a kifejezést, és Jézus Krisztusra vonatkoztatja azzal a céllal, hogy kimondja: csak benne lakozik az istenség, teljesen és nem részlegesen. Itt Schweizer arra figyelmeztet, hogy Jézus Krisztus istensége nem egy statikus szubsztancia, hanem Isten cselekvésében megnyilvánuló erő, mely Jézus kereszthalálában és feltámadásában mutatkozott meg, ezért nem lehet helyhez kötni (mennyei szféra), ahogyan a tévtanítók állították.³⁰

Mit jelent a *σωματικῶς* szó, amely mint adverbium áll az *isteni teljesség* szópár mellett? Némely kutató azt állítja, hogy e fogalommal az apostol Isten testlételetére utal Jézus Krisztusban. Ezt a feltételezést a *σωματικῶς* határozószó

²⁷ A. Lindemann: *i. m.* 40.; U. Luz: *i. m.* 219.; J. D. G. Dunn: *i. m.* 150–151.; U. Wilkens: *i. m.* 255–56.

²⁸ Lindemann, A.: *i. m.* 41.

²⁹ Schneider, G.: *θεότης* címszó, in: EWNT Bd. II. 353.

³⁰ Schweizer, Ed.: *i. m.* 108.

jelentése indokolja, hiszen egyik értelmé *testileg, test szerint*, a másik pedig: *valójában, lényegében, essentialiter*.³¹ A modern írásmagyarázók közül Hübner támogatja az első lehetőséget, arra hivatkozva, hogy lexikológiailag nehezen igazolható a szó második jelentése.³² Mi a második magyarázatot tartjuk helyesnek, mivel szövegkörnyezet (2,6–7), ill. a κατοικεῖ (*lakozik*) ige jelen idejű alakja arra utal, hogy nemcsak a földi Jézusról, hanem a feltámadt Krisztusról van szó, aki felemeltetése után mennyei, lelki testet öltött magára (σῶμα πνευματικόν), mint az új teremtés részét (1Kor 15,44). Igaza van azon kutatóknak, akik azt állítják, hogy „jelen esetben Krisztus személye áll a kijelentés homlokterében, és nem az ő fizikai, testi mivolta, hiszen a σωματικῶς szó *személyiséget* is jelent”.³³ A levélíró arról akart bizonyosságot tenni, hogy az *isteni teljesség* folyamatosan jelen volt a megfeszített és a felemeltetett Krisztusban.³⁴ Jogosan mondja a Krisztus-himnusz, hogy *ő az Isten képmása* – εἰκὼν τοῦ θεοῦ (1,15). Ebből következik, hogy az Istennel való kapcsolat ápolása egyedül Krisztus közvetítése által lehetséges és nem vallási gyakorlatok és rítusok bemutatása útján, amint a tévtanítók javasolták. Az apostol állításának van lelkigondozói, pásztori üzenete: Krisztusban az istenség egész teljessége jelen van, a keresztyén hívőknek nem kell félniük semmilyen mennyei vagy földi hatalmasságtól (Róm 8,38–39).

10. v.

A következő mondat a hívők teljességéről, tökéletességéről beszél: *benne jutottatok el ti is a teljességhez*. Feltételezzük, hogy a levélíró a kifejezést a tévtanítók bölcséleti eszköztárából kölcsönözte.³⁵ A Kolossében fellépő heretikus csoport szintén a vallási *teljesség* elérésére törekedett. Krisztus követői számára azonban nincs időszerűsége ennek a felhívásnak, hiszen ők már eljutottak *benne* (ἐν αὐτῷ) a *teljességre*, ill. a *tökéletességre* (1,28). Figyelemre méltó, hogy amiről Pál apostol a Római és a Filippi levélben, mint kívánságról beszélt, az itt már valósággá váltott (Róm 15,13, Fil 1,10–11; 4,19).³⁶ Az írásmagyarázók vitatkoznak arról, hogy miben áll a teljesség. Milyen ajándékok elnyerését jelenti a πεπληρωμένοι melléknévi igenév? Mivel polemikus jellegű szakaszból van szó, szükséges jelezni, hogy a tévtanítók

³¹ Kálvin latin nyelvű kommentárjában így hangzik: „In Christo autem essentialiter (sc. Deus) nobis apparuit.” Ad Col, 144. Az Új fordítás az utóbbi irányba mutat, amikor a *testileg* szó helyett az *oszthatatlan egységben* kifejezésekkel fordít. Szathmári Sándor a *Jubileumi kommentárban* (Budapest 1998, 331.) ezt a kifejezést a *valóságosan* fordulattal tolmácsolja, azaz *ellentétben minden látszattal*.

³² Hübner, H.: *An Philemon. An die Kolosser. An die Epheser*. Handbuch zum Neuen Testament. 12. Mohr Siebeck, Tübingen 1997, 80. Schlatter, A.: *Der Briefe an die Galater, Epheser, Kolosser und Philemon*. Ausgelegt für die Bibelleser. EVA, Berlin 1963, 278.

³³ Pokorny, P.: *i. m.* 102.

³⁴ Schweizer, Ed.: *i. m.* 108.; Luz, U.: *i. m.* 221.; P. Müller, *i. m.* 118.

³⁵ Lindemann, A.: *i. m.* 41.

³⁶ Schweizer, Ed.: *i. m.* 108.; Pokorny, P.: *i. m.* 103.

valószínűleg az *istenség elnyerését*, ill. az istenné válás lehetőségét ígérték azoknak, akik kultikus tiszteletet tanúsítanak a világ elemei iránt és engedelmeskednek rendeléseiknek.³⁷ Véleményünk szerint a *teljesség* az 1,28 vershez hasonlóan ebben a versben is az *üdvösség ajándékának* elnyerését jelenti. A kijelentés jelen idejű megfogalmazása (ἐστὲ ἐν αὐτῷ πληρωμένοι) arra utal, hogy Krisztus testének tagjai már most részesei az általa megszerzett üdvösségnek.³⁸ Az apokaliptikus váradalmak szerint az üdvösség az idők végén fog megkezdődni (Jel 19,16–19). A Kolossé levél szerzője szerint Krisztus uralma már megvalósult a mennyei és a földi hatalmasságok felett. Erre utal a kijelentés második része, mely egy vonatkozó névmással kezdődik: ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ πάσης ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας – *mert ő a feje minden fejedelemségnek és hatalmasságnak*. Az állítás visszautal a Krisztus-himnuszra (1,15–16.18). A különbség abban rejlik, hogy a Krisztust magasztaló énekben a fejedelemségek és hatalmasságok nem csupán ellenséges erőkként jelennek meg, hiszen minden égi és földi teremtmény Krisztusnak köszönheti létezését.³⁹ Ezen erők közül némelyek fellázadtak és a fő (ἡ κεφαλὴ) ellen fordultak, Jézus azonban győzedelmeskedett minden hatalmasság felett. Jelen esetben polémikus éle van a kijelentésnek. A felemeltetett Krisztus nemcsak az egyháznak a feje, hanem minden földi és kozmikus nagyságnak. Isten az ő főségét azáltal mutatta meg, hogy a kereszten lefegyverezte, és nyilvánosan megszégyenítette ezeket a hatalmasságokat (2,15). Minden ember, aki hit által közösségre lépett Krisztussal, az ő erejében részesül, és vele együtt uralkodik a *fejedelemségek és hatalmasságok* felett. Más szóval: megszűnik a tanítványok kiszolgáltatott állapota. A Galata levél megfogalmazásában a szolgaság helyett elnyerték a fiúságot (Gal 4,6–8).

11. v.

A *körülmetélés* gyakorlatát a tévtanítók rá akarták kényszeríteni a pogánykeresztyénekre a galáciabeli zsidókeresztyénekhez hasonlóan. A levélíró szerint azonban felesleges lenne ezt megtenni, mivel a gyülekezet tagjai már körül vannak metélve a Krisztus szerinti körülmetélés által. Könnyen felismerjük, hogy egy beavatási rítus kétféle értelmezéséről van szó. A *körülmetélés* (περιτομή) a szövetségkötés jele volt a zsidóság számára, a választott néphez való tartozás látható kifejezése.⁴⁰ Ezt a rítust váltotta fel a *kereszttség* (βαπτισμός) szertartása az első századi keresztyén gyülekezetekben.

³⁷ Hübner, H.: *i. m.* 80. Hübner egy vallástörténeti párhuzamra hivatkozik, mely Plutarkhosz egyik feljegyzésében található (Def Orac, 10): „A legjobbakat a heroszok transcendens lényekké változtatják, de csak egyesek részesülnek közülük az istenség teljes ajándékában az elnyert erényeik alapján.” (Misztériumvallások.)

³⁸ Lohse, Ed.: *i. m.* 152.

³⁹ Wilson, R. McL.: *Colossian and Philemon*. ICC. 2005, 200.

⁴⁰ Meyer: περιτέμνω, περιτομή címszók, in: TWNT VI. 73–83.; Betz, O.: περιτομή Beschneidung címszó, in: EWNT. Bd. III. 186–189.; Wissmann, H. – Betz, O. – Dexinger, F.: Beschneidung címszó, in: TRE V: 714–724.

A tévtanítók szemében a körülmetélkedés olyan vallási teljesítménynek számított, amely érdemszerző jelleggel bírt. Az író Pál apostolhoz hasonlóan teológiai érveléssel indokolja meg álláspontját. Ha valaki körülmetélkedik, meg kell tartania az egész törvényt. *Íme, én, Pál mondom nektek, hogy ha körülmetélkedtek: Krisztus semmit sem használ nektek. De ismét bizonyosságot teszek minden embernek, hogy aki körülmetélkedik, köteles az egész törvényt megtartani. Akik törvény által akartok megigazulni, elszakadtatok a Krisztustól, a kegyelemből kiestek* (Gal 5,2–4). A kereszten szerzett üdvösséget a keresztyének Krisztusban nyerik el. Ezt fejezi ki versünkben az $\epsilon\nu\ \bar{\omega}$ formula, amely azonos az előző versben használt $\epsilon\nu\ \chi\rho\iota\sigma\tau\bar{\omega}$, ill. az $\epsilon\nu\ \alpha\upsilon\tau\bar{\omega}$ kifejezéssel. Pál leveleiben ez a fordulat Krisztus váltságahalálára vonatkozik, közelebbről a keresztes és a feltámadás által szerzett üdvjavakra (1Kor 1,2; Gal 2,4.17).⁴¹ A szókapcsolat jelen esetben is azt jelenti, hogy a hívők a keresztség által egy olyan erőterbe léptek be, ahol részesülnek Isten megigazító és megszentelő munkájában. Ebben az erőterben Krisztus hatalma érvényesül, mindenki neki engedelmeskedik, aki vallást tesz az ő nevéből.

Mit jelent a Krisztus szerinti körülmetélkedés? A levélíró értelmezése szerint a $\epsilon\nu\ \tau\eta\ \pi\epsilon\rho\iota\tau\omicron\mu\eta\ \tau\omicron\upsilon\ \chi\rho\iota\sigma\tau\omicron\upsilon$ olyan rítusra utal, melyet nem kézzel hajtanak végre, mint az ószövetségi nép körében. Pál a Római levélben beszél a *testi és a lelki*, ill. a *külső és a belső* körülmetélkedésről (2,28–29). Az igazi körülmetélkedés nem az előbőr eltávolításából, hanem a szív, a lélek körülmetéléséből, megtisztításából áll. Hasonló értelemben beszél a Kolossé levél szerzője a Krisztus szerinti körülmetélésről, mely a régi test, azaz a régi bűnös élet levetközését jelenti ($\alpha\pi\epsilon\kappa\delta\upsilon\sigma\epsilon\iota\ \tau\omicron\upsilon\ \sigma\acute{\omega}\mu\alpha\tau\omicron\varsigma$). Ez pedig egyértelműen a keresztségben megy végbe. Erről beszél az apostol a Gal 3,27-ben: *Akik a Krisztusban kereszteskedtetek meg, Krisztust öltöttétek magatokra*. A keresztségben az ember megszabadul a régi testétől, az Isten ellen irányuló bűnös voltától és felöltözi az új embert, hasonlóvá lesz Krisztushoz (3,9–10). A levélíró ebben a versben ugyanarra gondol, mint a Róma 6,6-ban: a keresztségben a régi bűnös test megsemmisül, és az ember teljesen új életet kezd élni. Krisztussal együtt meghal és eltemettetik ővele együtt. Mindez pedig az Isten munkája. Erre utal az $\alpha\chi\epsilon\iota\rho\omicron\pi\omicron\iota\eta\tau\omega$ (*nem kézzel végzett*) kifejezés. Az ún. *passivum divinum περιετιμήθητε* azt jelzi, hogy itt nem emberi szertartásról van szó, hanem Isten cselekvéséről, mert ő tagol be Krisztus hatalmi körébe, az üdvösség szférájába, más szóval a Krisztus testébe.

12. v.

Az író megerősíti azt a következtetést, hogy a *Krisztus szerinti körülmetélkedés a keresztségre* vonatkozik. Krisztológiai szempontból fejti ki, hogy milyen üdvvtani, szoteriológiai folyamat megy végbe a keresztségben. A vers

⁴¹ Geréb Zsolt: A megigazulásról és a törvényről szóló tanítás Pál apostol leveleiben. In: *Határidő*. Teológiai tanulmányok. Kolozsvár 1995, 25–39.

első állítása tartalmilag megegyezik a Róm 6,4 kijelentéssel: *A keresztségben veled együtt el is temettek benneteket* – συναφέντες αὐτῷ ἐν τῷ βαπτισμῷ.⁴² *A keresztség által ugyanis eltemettettünk veled a halálba* – συνετάφημεν οὖν αὐτῷ διὰ τοῦ βαπτίσματος εἰς τὸν θάνατον (Kol 2,12). Mindkét állítás a Krisztussal való sorsközösségről szól, amely a Krisztussal való lelki egységből következik (Kol 2,6). Mindazok, akik hit által közösségre léptek Krisztussal a keresztségben, *veled együtt eltemettetnek*. A körülmetélkedéssel ellentétben, a *keresztségben* nem testi, hanem lelki természetű esemény megy végbe. A hívők betagozódnak Krisztus üdvözítő hatókörébe, és pedig az által, hogy veled együtt eltemettetnek. Érdekes, hogy a 2,20 és a 3,3 versekkel ellentétben itt nem a Krisztussal való meghalásról, hanem a *veled együtt való eltemetéséről* van szó. Hübner szerint a levélíró azért választotta ezt a képet, mert jobban kifejezi az alámerülés rítusának folyamatát, mely a keresztségben végbemegy.⁴³

Tartalmi szempontból azonban a vers második és harmadik kijelentése hangsúlyos: *veled együtt fel is támadatok az Isten erejébe vetett hit által, aki feltámasztotta őt a halálból*. A Krisztussal együtt való feltámadás hit által történik. „Hit által részesülnek Isten erejében, amely Jézust is feltámasztotta a halálból.”⁴⁴ A συναγέρθητε (*veled együtt feltámadatok*) nyelvtani alakja (passivum divinum) azt jelzi, hogy Isten üdvözítő tetteről van szó. A keresztségben lelki folyamat megy végbe, a erről már 1,12–13 szakasz is szólt: *Ő szabadított meg minket a sötétség hatalmából, és ő vitt át minket szeretett Fiának országába*.

Ha összehasonlítjuk versünket a Róm 6,4 igeszakasszal, feltűnik, hogy míg a Római levélben az apostol jövő időben beszél a feltámadásunkról, a Kolossé levél szerzője múlt időben (aor. pass.) tesz bizonyosságot az eszkatológikus eseményről. A Római levélhez viszonyítva tehát eltérést észlelünk az apostol felfogásában. Ez a látásmód közel áll a későbbi keresztyén gnosztikus gondolkodásmóddhoz, amely szerint a feltámadás belső lelki folyamat (Ef 2,5–6). Egyes kutatók szerint ez arra utal, hogy a Kolossé levél szerzője a jelen idejű eszkatológiai felfogást képviseli. A jövő eseményeit már nem a halottak feltámadásának nevezi, hanem a keresztségben elnyert élet megnyilvánulásának (vö. 3,3–4).⁴⁵ Vajon mi indokolta ezt a változást? Egy gnosztikus irányzat, vagy a misztériumvallások befolyásolták az író felfogását? Véleményünk szerint a levélíró érvelését a gyülekezeti helyzet világítja meg: az új „filozófia” képviselőinek fellépése. Ők ugyanis azt hirdették, hogy a hívek üdvössége csak akkor lesz teljes, ha Jézus megváltó halálának ajándékát aszketikus életmóddal egészítik ki (a kozmikus hatalmak kiengesztelése végett). Ezzel szemben az apostol azt hangsúlyozza, hogy Krisztus keresztségével minden akadály elhárult a hívek előtt a Krisztussal való teljes

⁴² Egyes kéziratokban az ἐν τῷ βαπτισμῷ helyett az ἐν τῷ βαπτίσματι áll (Σ A C D Ψ 33 Tert). A két alak között nincs tartalmi különbség (ld. Lohse, Ed.: i. m. 156.)

⁴³ Hübner, H.: i. m. 83.

⁴⁴ Luz, U.: i. m. 222.

⁴⁵ Lohse, Ed.: i. m. 156–157.

közösségre lépés útjából. A keresztségben részesülők nemcsak Krisztus halálának gyümölcseit nyerik el hit által, hanem a feltámadásának eredményeit is. Vele együtt meghaltak a bűnre nézve, de vele együtt fel is támadtak az új életre. A keresztség által elnyert új élet azonban még el van rejtve a világ elől és csak a jövőben fog nyilvánvalóvá válni (Kol 3,1–4).⁴⁶

13. v.

A szerző folytatja a keresztségben lezajló esemény üdvtani megvilágítását. Ebben a versben arra keresi a választ, hogy milyen változás megy végbe az ember Isten előtti állapotában az alámerülés rítusa által. A keresztség előtt az ember halott volt az Istennel szembeni vétke miatt. A παράπτωμα kifejezés arra a bűnre utal, melynek elkövetése által megromlott az ember Istenhez fűződő viszonya (Róm 5,20).⁴⁷ Peter Müller találóan jegyzte meg, hogy a bűnben való járás hasonló az élő halott állapotához.⁴⁸ Megállapíthatjuk, hogy a levélíró a Római levél szellemében, úgy beszél a bűnről, mint ami Isten akarata elleni engedetlenség (Róm 7,7–9). „A halál kifejezés elsősorban nem a biológiai elmúlásra (természetesen arra is), hanem az ember és Isten közötti kapcsolat megszűnésére utal.”⁴⁹ Az író a gyülekezet tagjait a keresztség előtti elhibázott cselekedeteik alapján minősíti halottaknak. De erre utal a *test körülmetéletlensége* (ἀκροβυστία τῆς σαρκός) kifejezés is, amely szintén a régi életüket idézi (2,11). Ezek a nyelvi eszközök jelzik, hogy a szerző nem testi, hanem lelki értelemben beszél az ember egzisztenciális helyzetéről.

A keresztség által gyökeres változás következett be életükben. Érdekes módon a következő mellékmondatban a szerző nem többes szám második, hanem többes szám első személyben szól a keresztyének életéről. Az ember keresztség utáni státuszáról azt állítja, hogy *Jézussal együtt életre keltünk* – συνεζωοποίησεν ὑμᾶς σὺν αὐτῷ. A névmás megváltozása arra utal, hogy itt nemcsak a levél olvasóiról van szó, hanem a hívó emberről általában.⁵⁰ Az üdvtörténet többi eseményeihez hasonlóan a megelevenítés szintén Isten munkája (vö. 12. v.). A keresztségben végbemenő feltámadás olyan lelki természetű történés, mely abban áll, hogy Isten elengedi vétkeinket Krisztus váltságáhalála alapján. Ezért mondhatjuk, hogy a keresztség, azaz a Krisztussal való feltámadás elsősorban a bűnbocsánatot jelenti.⁵¹ Kegyelmes cselekvése által Isten újra az ember felé fordul, és helyreáll az Isten és ember közötti közösség, amely az új élet forrása. Az új élet pedig a Krisztussal való járás kezdetét jelenti. A σὺν αὐτῷ arra utal, hogy a keresztyének üdvössége

⁴⁶ Ezt az áthidaló álláspontot képviseli Schweizer; ld. Schweizer, Ed.: *i. m.* 112.; Wedderburn, A. J. M.: *Baptism and Resurrection*. Tübingen 1987, 83.; ill. Wilson, R. McL.: *i. m.* 206.

⁴⁷ Michaelis: παραπίπτω, παράπτωμα címszó, in: TWNT VI. 172–173.

⁴⁸ Müller, P.: *i. m.* 123.

⁴⁹ Lindemann, A.: *i. m.* 43.

⁵⁰ Müller, P.: *i. m.* 123.

⁵¹ Luz, U.: *i. m.* 222.

Krisztussal együtt jutott teljességre, de egyben azt is, hogy a halál hatalmi köréből kiszabadulva együtt élünk ővele. Teológiai szempontból megállapíthatjuk, hogy a levél írója nemcsak sákramentális dimenzióban beszél a keresztségről, hanem etikai vonatkozásban is. A keresztség etikai távlata még jobban kidomborodik a 3,1–4 versekben, ahol újra a *Krisztussal való feltámadásról* beszél. Mit jelent ez a teológiai, ill. üdvtani megfogalmazás? Erre a kérdésre a 3,5–17 szakaszban felel, ahol az ó ember levetéséről és az új ember felöltözéséről beszél, mint az ember életében lezajló döntő eseményről.

14. v.

Hogyan nyerte el a hívő ember a bűnbocsánatot? Erre a kérdésre felel a szerző e sokat vitatott versben. A nehézséget az *adóslevél* (τὸ δόγμα) kifejezés értelmezése okozza. Mit jelent e kulcsszó, melyet a régebbi átültetések szó szerinti értelemben *kézírással fordítottak*.⁵² Az Újszövetségben a *rendelet, rendelkezés, parancs* értelemben fordul elő (Lk 2,1; ApCsel 16,4; 17,7; Ef 2,15; Zsid 11,23). A későbbi teológiai irodalomban a *tan, tantétel, megszabott tanítás, dogma* jelentéssel válik használatossá.⁵³ Versünk legközelebbi kontextusa az Ef 2,15-ben található (*miután a törvényt tételes parancsolataival együtt érvénytelené tette...*). Mivel az Efézusi levélben a kifejezés a törvényre vonatkozik, a hivatkozás nem világítja meg a szóban forgó fogalom értelmét, annál is inkább, mivel a Kolossé levélben nem fordul elő a νόμος szó a mózesi parancsolatok jelölésére. Ezért a kifejezés magyarázatát a Kolossébeliekhez írt levél keretében kell keresnünk. A δόγμα szó értelmét a 2,20 versben előforduló rokon értelmű δογματίζω ige világítja (*rendelkezik, rendelkezést hoz; pass.: rendelkezés alatt állni*). A 20. versben az δογματίζω ige arra a törekvésre utal, mellyel a tévtanítók rá akarták kényszeríteni a gyülekezet tagjait az aszketikus előírások, rendelkezések elfogadására. A δόγμα kifejezés ebben az értelemben azokat az előírásokat, törvényeket jelenti, melyek betartását a kolossébeli bölcselek szorgalmazták.⁵⁴ Akik nem tudtak eleget tenni ezeknek az életszabályoknak, adósságot halmoztak fel. Tulajdonképpen egy olyan adóslevélről van szó, melyet az ítélszék előtt álló alperes tart a kezében, mely saját bűnös voltát igazolja. Az apostol célja az, hogy felszabadítsa az olvasókat ez alól a kényszer alól. Azt akarja üzenni, hogy a gyülekezet tagjait nem kell terhelnie a büntetéstől való félelemnek, hiszen *Isten eltörölte az őket vádoló adóslevelet*.

A fentiekből kitűnik, hogy a levélíró a jogi életből merített metafora által szemlélteti Isten bűnbocsátó cselekedetének üdvtani jelentőségét. Ez a teológiai látásmód megegyezik Pál apostol nézetével, annak ellenére, hogy a levél nem használja a megigazulásról szóló tanítás sajátos kifejezéseit.⁵⁵ Némely

⁵² Ld. Rev. Károli, Masznyik Endre, Budai Gergely.

⁵³ Varga Zsigmond: *i. m.* 233.

⁵⁴ Gnilka, J.: *i. m.* 139. Cserháti Sándor: *i. m.* 113.

⁵⁵ Lindemann, A.: *i. m.* 45.

kutató arra hívja fel a figyelmet, hogy a szerző ebben a mondatban a 13b. vers magyarázatát nyújtja: *megbocsátotta nekünk minden vétünköt*. A kijelentés általános megfogalmazása és tömörsége arra utal, hogy az apostol egy régi hagyomány anyagot, hitvallást használt fel arra, hogy kifejezze a Krisztus által szerzett megbékélés hitbeli titkát. A levél első részében (1,21) az ἀποκᾶταλάσσω (*megbékéltetni*) igét vette igénybe mondanivalója kifejtése érdekében, most pedig az ἐξαλείφω igét. Az *eltörölni* ige hasonló értelemben fordul elő Ézs 43,25-ben a Septuaginta fordítás szerint: ἐγὼ εἰμι ὁ ἐξαλείφων τὰς ἀνομίας σου καὶ οὐ μὴ μνησθήσομαι – *Én vagyok, aki eltörölöm álnokságaidat, és nem emlékezem meg bűnödről*. Vajon felhasználta-e az író az ószövetségi kijelentést? A tartalmi hasonlóság nyilvánvaló, az irodalmi függőséget azonban nem lehet bizonyítani.⁵⁶ A kifejezés előfordul még a Zsoltárok (51,3.11; 109,11), Jeremiás (18,23), a Makkabeusok (2Makk 12,42) és Sirák fia könyvében (46,20). Mindez arra utal, hogy a bűnbocsánatra vonatkozó fordulat ismert volt mind az ószövetségi, mind a judaista irodalomban. Az adóslevél eltörlése mellett két másik kép nyomósítja a bűnbocsánat aktusát: *eltávolította azt az útból, oda-szegezte a keresztfára*. Az első akadály elhárítására utal. Itt szintén arról a kézzel írott adóslevél eltávolításáról van szó, mely Isten és az ember közötti kapcsolatot megrontotta. A kép tehát erősíti az adóslevél eltörléséről szóló kijelentést.⁵⁷ Az αἶρω (*elvenni*) ige hasonló értelmű használatával találkozunk Jn 1,29-ben: *Íme az Isten báránya, aki elveszi a világ bűneit*; ill. 1Jn 3,5-ben: *...ő azért jelent meg, hogy a mi bűneinket elvegye*. Az ige perfectuma arra utal, hogy az esemény, az akadály elvétele már megtörtént, de hatása a jelenben is érződik. Egyes magyarázók szerint az író a nagy engesztelési ünnepre gondolt,⁵⁸ mások a közbevetett válaszfal lerombolására (Ef 2,14), ítélszék előtt lejátszódó helyzetre, ahol a vádló középen áll (Mk 14,60).⁵⁹ Mi az utóbbi értelmezést tartjuk helyesnek, mivel ez áll összhangban a mondat szándékával.

A harmadik kép az adóslevél keresztre szegzése. A προσηλώω – *odaszegezni* ige csak itt fordul elő az Újszövetségben. Tartalmilag a kép mögött Krisztus keresztfán végbement engesztelő halála található (1Kor 15,3). Történetileg a metafora eredete visszavezethető a szenvedéstörténetre (Mk 15,26), közelebről pedig a keresztfeliratra, mely Jézus ítéletének az alapját képezte. Az író a képes beszéd segítségével azt akarta kifejezésre juttatni, hogy kereszthalála által Jézus véglegesen eltávolította az *adóslevelet*, határon kívül helyezte azt a vádiratot, mely az Isten ítélszéke előtt álló embert bűnösnek nyilvánította.⁶⁰ Ezáltal szabaddá vált az új élet felé vezető út az ember előtt (2Kor 5,21; Gal 3,13; 6,14).

⁵⁶ Hübner, H.: *i. m.* 85.

⁵⁷ Gnilka, J.: *i. m.* 141.

⁵⁸ Lohmeyer, E.: *Die Briefe an die Kolosser und an Philemon*. KEK. Göttingen 1954, 118., 4. lábjegyzet.

⁵⁹ Gnilka, J.: *i. m.* 140.

⁶⁰ EWNT III. 410.; Schweizer, Ed.: *i. m.* 115.; Lohse, Ed.: *i. m.* 165., 7. lábjegyzet; Pokorny, P.: *i. m.* 117.

15. v.

A 10. vershez hasonlóan a szerző szélesre tárja a horizontot, és az olvasó tekintetét az üdvtörténet döntő mozzanatára irányítja. Jézus kereszthalála és feltámadása olyan üdvesemény volt, mely nemcsak az ember sorsára volt kihatással, hanem az egész világmindenségre. Krisztus győzelme a halál felett a kozmikus hatalmak feletti diadalt is jelentette. Jézus ezt a küzdelmet Isten üdvözítő terve szerint vívta meg. Ezért írja a szentíró, hogy Isten volt az, aki lefegyverezte az ellene fellázadt démoni erőket, ő kényszerítette visszavonulásra a sátán szövetséges táborát. A döntő ütközet végén minden harci eszközt kivett a kezükből, lehetetlenné téve további lázadásukat. De nemcsak legyőzte őket, hanem nyilvánosan meg is szégyenítette azokat, akik félelmetes ellenségként jelentek meg az emberek szemében. A győzelem híre nem maradt rejtve a világmindenség előtt. Krisztus úgy haladt végig a mennyei város főutcáján, mint a római császárok, akik győztes hadvezérként vonultak be az örök városba a legyőzött barbár fejedelmek élén (vö. 2Kor 2,14). A keresztyéneknek ezért nem kell többé félniük a kozmikus hatalmaktól, mert Isten megtörte erejüket.

Az $\epsilon\nu\ \alpha\upsilon\tau\omega$ itt is jelzi, hogy Isten az üdvösséget Jézus Krisztus által szerzte meg a hívő embereknek. A szöveg nem nevezi meg pontosan, hogy Jézus győzelme hol zajlott le, a Golgotán vagy a feltámadás és a felemeltes alkalmával (Fil 2,9–10). Csak azt tudjuk, hogy a Krisztushimnuszhoz hasonlóan összeköti a kereszt és a húsvét eseményét (1,18–12).⁶¹ Figyelemre méltó, hogy amíg a himnuszban úgy beszél a mennyei erőkről, mint megbékélt hatalmasságokról (1,20), ebben a versben mint legyőzött ellenségek jelennek meg. Ebben a bemutatásban a szerző világszemlélete tükröződik: a gonosz hatalmak Isten országa ellen támadnak, a történelem Ura azonban felveszi velük a harcot és legyőzi őket Krisztus által. A keresztyéneknek választaniuk kell a két szemben álló hatalmi kör között. Aki Isten országa mellett dönt, felszabadul a *világi elemek* nyomasztó félelme alól, nem engedelmeskedik többé a tévtanítók vallási előírásainak.

Mit jelent a Krisztus főségét elismerni, mit jelent az ő uralma alatt élni? Erre a kérdésre felel a fenti szakasz (2,6–15). Az egész levélrész a Krisztusba vetett hit következményéről szól. A levélíró szerint a hit alapját az apostoli tanítás képezi. Az igaz ismeret azonban nem állhat meg önmagában, hanem személyes bizalommal kell kiegészülnie az élő Jézus Krisztus iránt. A hit-ismeret és a személyes elkötelezettség felvértezi a keresztyéneket arra, hogy ellenálljanak a tévtanítók emberi hagyományainak. A próbatételek idején tudatos hitre van szükség. Az apostol azt akarja, hogy a kolossébeliek felismerjék azt, hogy Krisztus megváltó halála és feltámadása által, Isten megajándékozta őket a teljes üdvösséggel. A Krisztussal való közösségük a keresztség által valósult meg, melyben elnyerték a bűnbocsánatot, de egyben

⁶¹ Luz, U.: i. m. 223.

az új élet lehetőségét is Istentől. A szerző azért hangsúlyozza a beteljesedett élet ajándékát, hogy ne legyen kétségük megváltásuk felől. A Kolossében élő tanítványoknak már nincs szükségük olyan vallási pótcselekvésekre, amelyekre a tévtanítók kötelezik őket. Krisztus halála által Isten eltörölte azt az adóslevelet, mely megvádolná őket az ítélő bíró széke előtt. Nem kell félniük azoktól az ellenséges hatalmaktól, melyek eddig megkötözték szabadságukat, mert Isten ártalmatlanná tette azokat. Egyedül csak Krisztusra kell nézniük, előtte kell meghajolniuk, mert ő az egyedüli Úr.

Óvás a hamis tanítóktól 2,16–23

Fordítás

16. Senki tehát el ne ítéljen titeket ételért és italért, ünnep, újhold vagy szombat miatt. 17. Hiszen ezek csak árnyékai az eljövendő Krisztusnak, aki a valóság. 18. Ne vegye el tőletek a versenydíjat az, aki alázatoskodásban és angyalok iránti tiszteletben tetszeleg, látomásai-val foglalkozik, saját bölcsességétől ok nélkül felfuvalkodik, 19. de nem ragaszkodik a Főhöz: pedig ő tartja össze az egész testet inak és izületek segítségével, és őáltala növekszik az Isten szerinti növekedéssel.

20. Ha tehát Krisztussal meghaltatok a világ elemei számára, miért terhelitek magatokat olyan kööttségekkel, amelyek csak az e világ szerint élőkre kötelezők: 21. „Ne nyúlj hozzá, ne ízeled meg, ne is érintsd!” 22. Azokról van itt szó, amik arra valók, hogy elfogyasztva megsemmisüljenek. Ezek csupán emberi parancsolatok és rendelések. 23. Ezeknek megtartása a bölcsesség látszatát kelti ugyan az önkényes kegyeskedés, az alázatoskodás és a test sanyargatása által, valójában azonban semmi értéke és haszna nincs, mert öntelt felfuvalkodottsághoz vezet.

Elemzés

A tévtanítók ellen irányuló polemikus rész két alegységre tagolódik: a) 16–19; b) 20–23. Az elsőben, mely két parancsoló mondattal kezdődik, a szerző arra inti a gyülekezetet, hogy ne engedjenek azoknak a követeléseknek, melyeket a tévtanítók a mindennapi életre nézve szorgalmaznak. Intelmét saját véleményének a kifejtésével támasztja alá (17–18b), felhasználva a Krisztus-himnusz kulcsfogalmait: σῶμα, κεφαλή, σάρξ.

A második alegységben (20–23) a tévtanítók kegyességi gyakorlatát bírálja. Hitbeli felfogását a keresztség eseményéhez kapcsolja, melynek üdv-tani jelentését a 12. versben fejtette ki. Miután a hívők a keresztségben Krisztussal együtt meghaltak nincs szükségük arra, hogy továbbra is aszketikus életmódot folytassanak a világ elemeinek kiengesztelése végett. Ezek az előírások azért feleslegesek, mert csupán emberi parancsolatok és rendelések. Végül az utolsó versben (23) kegyességük álságos állapotára mutat, hiszen csak a kegyeskedés látszatát keltik az emberek szemében. Itt a 2,8-ban kifejetett álláspontjára utal vissza.

Mindkét alegység hangvétele a szerző pásztori tapintatát fejezi ki. Nem a gyülekezet tagjai ellen emeli fel szavát, nem az ő életgyakorlatukat illeti

bírálattal, amint azt az apostol a Galáciabeliekhez írott levelében teszi. Arra törekszik, hogy rámutasson a tévtanítók evangéliumellenes szemléletére és téves életgyakorlatára. Meg van győződve, hogy a kisázsiai tanítványok megértik érvelését és elfordulnak az emberi bölcsességet hirdető követségétől.

Magyarázat

16. v.

Az intelemből arra lehet következtetni, hogy a tévtanítók bizonyos étkezési előírások betartására akarták rávenni a gyülekezet tagjait.⁶² A κρίνω – *ítélni* ige használata arra utal, hogy vallási meggyőződésüket fenyegetésekkel kívánták rákényszeríteni a Kolossében élő keresztyénekre. Kilátásba helyezték, hogy mindazok, akik ellenszegülnek, isteni ítéletben fognak részesülni. Böjtölési szokások, vegetáriánus étkezési gyakorlatok, *étel* és *ital* fogyasztására néző korlátozások ismertek voltak a korabeli zsidó, ill. hellén vallási környezetben.⁶³ Az önmegtartóztató életmódot általában a bűnbánat jelének és az Isten előtti engedelmesség kifejezésének tartották. Különösen a misztériumvallások hívei szorgalmazták a lemondás vállalását, azt gondolván, hogy ezáltal a közösség tagjai közelebb kerülnek az istenséghez. Az Ószövetség világában főleg a názír fogadalmat tevők gyakorolták ezt az aszkétikus életvitelt (4 Móz 6,3; Lk 1,15; 7,33). Az Egyiptomban élő *therapeuták* szintén fogadalmat tettek arra, hogy tartózkodni fognak bizonyos ételektől és részegítő italoktól.⁶⁴ Ezzel szemben az apostol azt tanítja, hogy a keresztyének szabadon fogyaszthatnak mindennemű ételt és italt, mivel számukra a világ nincs szent és profán területre felosztva. Pál apostol azt írja a korintusiaknak, hogy *minden szabad, de nem minden használ* (1Kor 10,23). A Rómában élő keresztyéneknek azt tanácsolja, hogy legyenek tekintettel egymásra, ne botránkoztassák meg a gyülekezet „gyenge” tagjait. Gyakorlati életszemléletét azzal indokolja, hogy *Isten országa nem étel és ital, hanem igazság, békeség és Szent Lélek szerinti öröm* (Róm 14,17). A levél írója azonban határozottabb álláspontot képvisel, mivel más gyülekezeti helyzetben fogalmazza meg tanítását. A tévtanítók azért sürgették az ételektől és italoktól való tartózkodást, hogy ez által teljessé tegyék az üdvösség ajándékát. Az apostol keményen visszautasítja ezt, ugyanis a keresztyének már mindent elnyertek Krisztus által, ami megváltásukra való. Akik azért engedelmeskednek e követeléseknek, visszaesnek megtérésük előtti pogány hitvilágukba.⁶⁵

Az *ünnepek*, az *újhold* és a *szombat* megtartására vonatkozó utasítások ószövetségi, ill. zsidó eredetű nézeteket tükröznek. Erre utal a felsorolás sorrendje (vö. Hós 2,13; Ez 45, 17). A Galácia-beli tévtanítók hasonló követe-

⁶² Lindemann, A.: *i. m.* 46.

⁶³ Borkamm, G.: *λάχανον* címszó, in: TWNT IV. 66–68.

⁶⁴ Philón: *De vita contemplativa* 36–37, 73–74. Ld. Adorjáni Zoltán: *i. m.* 40. és 47., valamint az ezekhez fűzött jegyzetek.

⁶⁵ Gnülka, J.: *i. m.* 145.

léseket támasztottak a keresztyének életvitelére nézve (Gal 4,10). Az ünnepek vonatkozásában elsősorban sátoros ünnepekre kell gondolnunk, az őszi lombsátor, ill. a tavaszi páska évenkénti megtartására. Az *újhold* kifejezés arra emlékeztet, hogy a zsidó hónapkezdés idejét az égbolt tüzetes megfigyelése alapján állapították meg. Az alkalom össze volt kötve áldozatok bemutatásával (4Móz 28,11–15). A *szombat* rendszeres megünneplése a zsidó önazonosság jelképe volt a pogány népek környezetében, és a teremtés rendjére emlékeztette a választott nép fiait és lányait. Az első keresztyén gyülekezetek már a hét első napját kezdték ünnepelni, mint Jézus feltámadásának idejét. Elmondhatjuk tehát, hogy a tévtanítók szándékát a zsidó vallási hagyományok ápolása határozta meg. A vallás mechanikus, külsőséges gyakorlása révén elveszti eredeti értelmét, és üdvösséget ígérő előírások és tiltások halmazává válik.⁶⁶ Ezáltal a dolgok maguk kerülnek előtérbe, mi pedig a szokások szolgálivá válunk. Azok a keresztyének, akik továbbra is ragaszkodnak ezekhez az előírásokhoz, visszaesnek az elemek szolgátságába (2,8), a Jézus által legyőzött mennyei hatalmasságok rabságába (2,14).

17. v.

A szerző egy vonatkozó mondatban fejt ki előbbi álláspontját. A tévtanítók követeléseit azért tartja értelmetlennek, mert azok csak árnyékképei a jövődőlnek, a valóságnak. A kijelentés nem elég világos, ezért sok vita támadt értelmezése körül. Az írásmagyarázók közül többen Platón ill. Philón filozófiájának hatását vélték felfedezni az ellentétpár felállításában.⁶⁷ Ezért a magyarázat rendjén abból a különbségtételből indultak ki, melyet Platón alkalmazott, hogy ti. az árnyék (σκιά) úgy viszonyul a valósághoz (σῶμα), mint a másolat (μίμημα) az őstípushoz (ἀρχέτυπος). E megközelítés alapján azt mondhatjuk: csak a σῶμα lehet a tulajdonképpeni valóság. Az ellentmondások tisztázása végett A. Lindemann felteszi a kérdést: melyek a mondat egyértelmű és homályos részei?⁶⁸ A világos részek a következők: a) az árnyék és a valóság szembenállása; b) az étkezésre és az ünnepekre néző előírások az árnyék oldalát jelentik, Krisztus pedig a valóságét; c) a szerző a valóság jelölésére olyan kifejezést használ, mely a himnuszban az egyházra vonatkozik (σῶμα τοῦ Χριστοῦ – *Krisztus teste*).

A kevésbé világos részek a következők: miért nevezi az ünnepeket az eljövendő árnyékának? Vajon azt akarja-e ezáltal kifejezni, hogy az ünnepek azoknak a dolgoknak az előképei, melyek a jövőben valóságosan, testileg fognak megjelenni? Ha ezt így érti, akkor miért bírálja az ünnepek megtartását a 16. versben? A platóni filozófiával tehát olyan értelmezést nyerünk, mely szerint az ünnepek (árnyék), a valóság (Krisztus) másolatát

⁶⁶ Conzelmann, H.: *Der Brief an die Epheser. Der Brief an die Kolosser*. NTD 8. Göttingen 1990, 192.

⁶⁷ Lohse, Ed.: *i. m.* 172.

⁶⁸ Lindemann, A.: *i. m.* 47.

jelentik. Ez a magyarázat azonban nem illik a gyülekezet élethelyzetébe, hiszen a 17. vers határozottan elutasítja a tévtanítók véleményét.⁶⁹

A megoldás érdekében helyesebb, ha az *árnyék és valóság* ellentétpár vizsgálatából indulunk ki. Elsősorban azt kell felismerni, hogy nem viszonylagos, hanem abszolút különbség van az árnyék és a valóság között.⁷⁰ A szerző szerint az ételek és az ünnepek mind az árnyék kategóriájába tartoznak, amelyeknek nincs semmilyen valóságalapjuk. Pál apostol felfogásával ellentétben a levél írója nem egy semleges képet használ a törvény szerepére nézve, hanem egyértelműen kimondja, hogy az ételekre és az ünnepekre néző előírások semmiesek, valótlan dolgok, csak egyedül Krisztus a valóság.⁷¹

18. v.

A 18a. vers még egyszer kifejti a 16. mondanivalóját, de most még határozottabban utasítja vissza hamis atyafiak véleményét. A gondolati párhuzamosságok a levél sajátos stílusjegyeit alkotják.⁷² A szerző arra hívja fel a címzettek figyelmét, hogy a gyülekezetben fellépő filozófusok ítéletet mondanak azok felett, akik nem az ő előírásaik szerint éltek. A sportéletből vett kifejezés: καταβραβεύω – *megvonni valakitől a versenydíjat* (diszkvalifikál),⁷³ jelen esetben általános értelemben fordul elő, ítélezni, vádaskodni jelentéssel. Itt már nem általánosságban, hanem közvetlen formában beszél a tévtanítókról.

Kik ezek a tévtanítók? Azok, akik tetszelegnek az *alázatoskodásban és az angyalok tiszteletében*. Az író olyan kifejezéseket vesz igénybe, melyeket e csoport tagjai használtak világi és vallási életük körülírására. Az *alázatosság* önmagában nem elítélendő magatartásforma, hiszen az újszövetségi irodalomban a keresztyén erények közé tartozik (Kol 3,12; Fil 2,3; Ef 4,2; 1Pt 5,5; ApCsel 20,19). Itt azonban negatív jelentéssel bír, és olyan viselkedést jelöl, melyet érdemszerző, öncélú szándék vezet (vö. 23. v.). Ma ezt képmutató, szolgálai alázatoskodásnak nevezzük, mely által valaki jogtalan előnyöket akar szerezni előljáróitól. A szövegkörnyezet arra utal, hogy az apostol a kifejezést olyan kultikus tiszteletadásra vonatkoztatja, közelebbről az angyalok (mennyei hatalmak) előtti meghajlásra, melynek célja a kivételes bánásmód elnyerése. Ezzel együtt járt a böjtölés, ill. a test sanyargatása, melynek segítségével a kozmikus hatalmak előtti alázatosságot akarták kifejezni.⁷⁴ Az *angyalok tisztelete* (θρησκεία τῶν ἀγγέλων) kapcsolatban állt a *világ elemeiről* szóló tanítással, amint a 2,8 vers magyarázata rendjén láttuk. Az apostol azért tartja helytelennek az angyalok tiszteletét, mert ők méltatlanok erre, mert egyedül Istent, ill. Krisztust illeti meg vallási szertartás. Az angyalok

⁶⁹ Hübner, H.: i. m. 87.

⁷⁰ Luz, U.: i. m. 224.

⁷¹ Uo. 224.

⁷² Bujard, W.: *Stilanalytische Untersuchungen zum Kolosserbrief*. Göttingen 1973, 89.

⁷³ Varga Zsigmond: i. m. 510.

⁷⁴ Gnilka, J.: i. m. 149.

más mennyei és földi hatalmasságokhoz hasonlóan Krisztusban teremttettek (Kol 1,16), és mint ilyenek, nem érdemesek arra, hogy isteni imádatban részesüljenek (Róm 1,21–23).

A 18b. vers olyan kifejezést használ, mely a misztériumvallások világából származik. Az ἐμβατεύω – *belépni, bemenni valahová, betenni a lábát valahová, birtokba venni egy területet láb rátételével*⁷⁵ – ige arra utal, hogy a közösség új tagja a beavatási szertartás alkalmával olyan látomásban részesül, mely által feltáruznak előtte a *titkok* (τὰ μυστήρια). Más szóval a beavatott szemtől szembe látja az istenséget. Erről az élményről, erről a találkozásról azonban nem szabad beszélnie. Ezért csak irodalmi utalásokból ismerjük a misztériumvallások zárt világát. Ezek közül a legismertebb Apuleius római író *Az aranyzamár* című regénye (más néven *Metamorphosen – Átváltozások*), amely a Kr. u. a 2. században látott napvilágot. A könyv XI. része az írja le, hogy miként nyert beavatást az Izisz istennő misztériumába, miközben belépett a mennyek kapuján és átvonult az alvilág birodalmán. „Éjszaka láttam a napot tündöklő fénnel ragyogni. Szemtől szembe láttam az alsó és felső isteneket és imádtam őket közletről.”⁷⁶ Az avatási szertartás utolsó mozzanata másnap este zajlott le, amikor a miste, a beavatott olimpiai stólába öltözve a templomban egy fapadra állott, fején pálmakoszorút viselt, és jobbkezeében égő fáklyát tartott. A tömeg, mint Oziriszt üdvözölte őt, az új életre kelt napistent. A levél írója tehát a szóban forgó ige által beavatási szertartásra utal. Egyes kéziratok egy tagadószócskát helyeztek a ἄ ἑώρακεν vonatkozó mellékmondat elé: μή (Σ₂ C D Ψ 075. 0278 1881) ill. οὐκ (F G), mivel kétségbe vonták az állítás valóságát. Az ún. *standard szöveg* (Nestle – Aland 27. kiadás) azonban elfogadja az állító formát a régebbi variánsok alapján (P₄₆ Σ* A B D* I 6. 33. 1739 vg_{ms} co, Or Ambst Hier_{ms}). A szöveg alapján nem lehet megállapítani, hogy milyen látomásban részesült a beavatott. A ἑώρακεν ige alapján viszont arra lehet következtetni, hogy a beavatott kozmikus összefüggéseket fedezett fel a látomás által, olyannyira, hogy érzéki tapasztalást nyert a *világi elemek* tiszteletéről.⁷⁷ Vajon ez az élmény kapcsolatba hozható-e az angyalok tiszteletével? Egyes kutatók elfogadják ezt a lehetőséget,⁷⁸ mások azonban elutasítják azt.⁷⁹ A véleménykülönbségek ellenére megállapítható, hogy a tévtanítók egy látomás élményével dicsekedtek, és ennek birtokában mondtak elmarasztaló ítéletet azok felett, akik nem követték vallási és erkölcsi útmutatásaikat. A levélíró figyelmezteti a címzetteket, hogy ne tévessze meg őket ez a téves ítélet, hiszen

⁷⁵ Varga Zsigmond: *i. m.* 306.

⁷⁶ Ld. Varga Zsigmond: *Az őskeresztység világa, élete és hőskora, magyarázó szöveg szemelvényekkel*. Tanulmányi füzet. Debrecen 1994, 39.

⁷⁷ Lohse, Ed.: *i. m.* 177.

⁷⁸ Gnilka, J.: *i. m.* 151; Pokorny, P.: *i. m.* 123.

⁷⁹ Wolter, M.: *Der Brief an die Kolosser. Der Brief an Philemon*. ÖTBK 12. Gütersloh – Würzburg 1993, 148.

hamis tapasztalaton alapszik.⁸⁰ Miért volt téves az ítéletük? Azért mert nem Krisztus valósága képezte vallási élményük alapját.⁸¹

A szerző alaptalannak (εἰκῆ) nevezi a tévtanítók felfuvalkodott (φυσιοῦμενος) viselkedését. Pál apostol szerint csak a szeretet és az ismeret hiánya teszi kevélyé, gőgössé az embert (1Kor 13,4; 8,1). A tévtanítók azt gondolják, hogy isteni bölcsességgel teljesek (Kol 2,9), a valóságban azonban saját testi értelmükre (ὀπὸ τοῦ νοῦς τῆς σαρκός) támaszkodtak. A *test* (σάρξ) jelen esetben negatív értelemű, amely az embert a romlásba viszi (Kol 2,11.13.23).⁸² A Kolossében fellépő filozófusok vallásos élményeik és aszketikus életformájuk révén különbnek tartották magukat a gyülekezet többi tagjánál. Gondolkodásuk azonban nélkülözte Isten Lelkét ill. bölcsességét (Kol 2,3). Vallási magatartásuk csupán testi, földi eredetű volt (angyalok tisztelete, elragadtatott látomások). Ezért nem volt erkölcsi alapjuk arra, hogy kötelező előírásokat szabjanak mások számára.

19. v.

Ebben a versben a levélíró a tévtanítók magatartása felett mondja ki a végkövetkeztetést. Az apostol szerint legnagyobb hibájuk abban áll, hogy *nem ragaszkodnak a Főhöz*, Krisztushoz. Más szóval mind tanításuk mind életvitelük révén elfordultak Jézus Krisztustól, az egyház Urától. A ragaszkodni ige κρατέω főleg a kései újszövetségi iratokban fordul elő.⁸³ Az újszövetségi levelek szerzői ezzel a kifejezéssel általában arra buzdítják az olvasókat, hogy ragaszkodjanak az apostoli hagyományhoz (2Tessz 2,15), a hitvalláshoz (Zsid 4,14) és az előttük levő reménységhez (Zsid 6,18). A figyelmeztetés alapja az lehetett, hogy a kezdeti nekilendülés után némelyek eltávolodtak a keresztyén hit alapjaitól. A kolosséi gyülekezetben a filozófusok estek a tévelygés hibájába. A vádat természetesen nem ismerték el, hiszen ők is keresztyénnek tekintették magukat. A levélíró azonban nem fogad el köztes álláspontokat. A 2,8 versben határozottan ellenzi azt, hogy két Úrnak szolgáljanak, mert nem lehet egyszerre térdet hajtani a világi elemek és Krisztus fősége előtt.

A test és a fej hasonlata által világossá teszi a címzettek előtt, hogy a fő kormányozza a testet, és ő biztosítja az egész élő szervezet működését és növekedését. Érdekes módon a szerző orvosi szakkifejezések által írja le a test élettani funkcióit. A fő nem egyedül, hanem az inak és az ízületek segítségével végzi összetartó, egybefogó tevékenységét. A test (σώμα) ebben a mondatban is az egyházat jelenti, úgy amint a Krisztus-himnuszban (1,18) és az 1,24 versben. „Annak ellenére, hogy Krisztus az egész mindenség feje,

⁸⁰ Hübner, H.: *i. m.* 89.

⁸¹ Lindemann, A.: *i. m.* 49.

⁸² Gnülka, J.: *i. m.* 151.

⁸³ Uo.

csakis az egyház az ő teste, amelybe a növekedés minden ereje tőle kiárad.”⁸⁴ Az egyházra a levél szerzője nemcsak helyi értelemben gondol, hanem egyetemes vonatkozásban is. Krisztus az ő egyházát az evangélium erejével táplálja, melyet az apostolok és az evangélisták hirdetnek. Az igehirdetés biztosítja a Krisztus testének növekedését. A két melléknévi igenév jelen idejű alakja (ἐπιχορηγούμενον – *segítséget kapni, támogatásban részesülni*; συμβιβάζόμενον – *összekötni, egyesíteni*) azt jelzi, hogy a folyamat nem fejeződött be, hanem szünet nélkül továbbhalad. Ez a kép az egyház vitalitását, életképességét sugallja.

Az utolsó mellékmondat – *őáltala növekszik az Isten szerinti növekedéssel* – a növekedés kezdő és célpontját nevezi meg: Isten által és Istenre nézve.⁸⁵ Az egyház növekedése egy teocentrikus folyamat. A levélíró tehát kettős üzenetet tolmácsol a tévtanítók csoportjának. Az *első*: a gyülekezet minden tagjának Istenre kell tekinteni, és az ő üdvözítő tervére figyelni. A *második*: az egyház egységét csak akkor őrizzük meg, ha mint Krisztus testének tagjai ragaszkodunk az ő főségéhez, az ő uralmához.⁸⁶

20. v.

A polemikus rész második alegysége (20–23) a tévtanítók kegyességi életét teszi vizsgálat tárgyává. A szerző ebben a szakaszban nem a bölcselők-höz fordul, hanem a gyülekezet többi tagjaihoz, őket kívánja jobb belátásra bírni. Érvelése által fel akarja hívni a tanítványok figyelmét arra, hogy milyen következményekkel jár, ha valaki elfogadja a tévtanítók utasításait.

Fejtegetését azzal kezdi, hogy emlékezteti a címzetteket megkeresztelésük napjára. A Krisztus vérével való leöntés olyan meghatározó aktus volt életükben, melynek jelentőségét újból és újból fel kell idézni. Amint a 2,12-kifejtette, a keresztség szertartása által egy teljesen új szakasz kezdődött életükben: *Krisztussal együtt meghaltak a világ elemei számára*, hiszen mindenben szakítottak régi életükkel és egy új hatalmi körbe léptek be, mely Krisztus uralmát jelenti. Ezért senki nem támaszthat igényt arra, hogy világi kötöttségeket (δόγματα) fogadjanak el vallási, ill. erkölcsi életük mértékegyenért. Az az ember, aki hitvallással Krisztus követésére, parancsainak elfogadására elkötelezte magát, nem élhet a világ rendelkezései szerint (ὡς ζῶντες ἐν κόσμῳ). A keresztyén élet paradoxona abban áll, hogy aki Krisztussal együtt meghalt és feltámadott (2,12), test szerint még mindig a világban él, és ott kell igazolnia Krisztus iránti állhatatosságát.⁸⁷

A levélíró arra a felismerésre akarja rávezetni a címzetteket, hogy aki elfogadja ezeket az életszabályokat, újra alárendeli magát a világi elemeknek, újra meghajol a mennyei és földi hatalmasságok στοιχεῖα τοῦ κόσμου előtt.

⁸⁴ Schweizer, Ed.: THWB VII, 1074.

⁸⁵ Lindemann, A.: *i. m.* 49.

⁸⁶ Lohse, Ed.: *i. m.* 180.

⁸⁷ Gnülka, J.: *i. m.* 157.

Bizonyára voltak Kolossében olyanok, akikre olyan nagy hatást gyakorolt az új filozófia, hogy engedtek e rendelkezéseknek. Az ingadozók, a kétséggeskedők, akik a tévtanítók hálójába kerültek, visszaestek a szolgaság állapotába, amelyben pogány múltjuk idején éltek (Gal 4,3).⁸⁸

E kérdés kapcsán érdekes összehasonlítani a Kolossébeliekhez írt levél Krisztussal együtt meghaltatok szóhasználatát Pál többi levelének kifejezési formáival. A Római levélben ezt a gondolatot így fejezi ki: *Akik meghaltunk a bűnnek, hogyan éljünk még benne?* (Róm 6,2). Teológiai szempontból nincs különbség a két levél felfogása között, hiszen aki meghalt Krisztussal együtt kilépett a gonosz, a sötétség hatalmi köréből és átment Isten fiának országába (Kol 1,13).⁸⁹ A Kolossébeliekhez írt levélben a *világ elemei* a gonosz hatalmát jelenti, a *világ szerinti élet* pedig a bűn uralma alatti létezést.⁹⁰

21. v.

A szerző három rendelkezésre emlékezteti az olvasókat: *ne nyúlj hozzá, ne ízeled meg, ne is érintsd.* Ezek rövidített tiltásokat, elsősorban étkezési vonatkozásban. Nyilvánvaló, hogy vallási tabu-előírásokról van szó. Mivel az érintés tárgya nincs megnevezve, nem lehet pontosan tudni, hogy milyen ételekről, ill. személyekről van szó. A vallási tabuk betartását elsősorban a félelem, egy hatalom bosszújától való rettegés motiválja.⁹¹ A tévtanítók azt sugallták, hogy ilyen rendelkezések elfogadásától függ az ember üdvössége.

Az aszketikus szabályok pontosan megnevezték a tiltott ételek és italok neveit és fajtáit. Ezeket csak büntetés terhe mellett lehetett megízlelni. Ilyen tiltások ismertek voltak mind a korai, mind a késői zsidóság vallási irodalmában. Különösen a názírok életrendje volt rendkívül szigorú. 4Móz 6,9–12 szerint a názíroknak tilos volt a szőlőből készült étel és ital fogyasztása, a borotva használata és a halott érintése. Az Újszövetségben szintén találkozunk olyan személyekkel, akik nazirátusi fogadalmat tettek (pl. Keresztelő János – Lk 1,15), Priscilla és Akvilla (ApCsel 18,18). Bizonyos személyek, tárgyak érintése mind az ószövetségi kegyesek, mind a holt-tengeri közösség tagjai számára tiltott volt (1Móz 20,4; CD X,13; XII,17).

Az első ige (ἅπτω – *érinteni*) a nemi érintkezés tilalmára is vonatkozhat, amint azt 1Kor 7,1 intelme is mutatja (*jó a férfinak asszonyt nem érinteni*).⁹² 1Tim 4,3-ban említett tévtanítás szintén tartalmazott nemi életre vonatkozó tiltásokat az étkezési tilalmak mellett. Az 1Tim azzal az indoklással utasítja vissza mindkettőt, hogy mind a nemiség, mind az ételek Isten teremtményei sorába tartoznak, és mint ilyeneket, nem kell kerülni a hívő embernek.

⁸⁸ Lohse, Ed.: *i. m.* 180.

⁸⁹ Hübner, H.: *i. m.* 90.

⁹⁰ Uo.

⁹¹ Leeuw, G. van der: *A vallás fenomenológiája*. Osiris Kiadó, Budapest 2001, 36.

⁹² Leaney, A. R. C.: Colossians II. 21–23. In: *ExpT* 64 (152/53), 92.; hivatkozás Gnlika, J.: *i. m.* 158-ra.

A Kolossébeliekhez írt levél szerzője helyteleníti a tévtanítók által követelt utasításokat, mivel Jézus Krisztus főségének elfogadása feleslegessé teszi bizonyos aszketikus előírások betartását az üdvösség céljából. Ezért téves életgyakorlatnak tekinti a világtól elforduló kegyességi magatartást.⁹³ A felsorolás utolsó tagja *μηδὲ θίγῃς* (*ne is illesd*; Károli) ironizáló szándékkal ismétli meg az első utasítást, amely végül mindentől eltilja az embert, és így rámutat arra, hogy a rendelkezések abszurdak, sőt nevetségesek. Különös, hogy a felsorolás nem tér ki az ünnepek, a szombat megtartására, noha a 2,16-ban megtaláljuk ezt. Valószínű, hogy a felsorolt előírások fontosabbak voltak a tévtanítók számára.

22. v.

A levélíró megindokolja érvelését: *Azokról van itt szó, amik arra valók, hogy elfogyasztva megsemmisüljenek.* A 22a egyben pontosít is, és visszautal, hogy az említett tiltások elsősorban az eledelre vonatkoztak. A tiltás helytelenségére a szerző biblikus alapon világít rá: *az ételek fogyasztásra valók*, Isten rendelése szerint. Érvelése hasonló Jézus álláspontjához, aki a tiszta és a tisztátalan kérdéséről azt mondta a törvényeskedő farizeusoknak: *Semmi nincsen, ami kívülről jutva az emberbe tisztátalanná tehetné őt, hanem ami kijön az emberből, az teszi tisztátalanná* (Mk 7,15). Jézus szerint nem a tisztátalan ételek fertőzik meg az embert, hanem a gonosz gondolatok, melyek a szívből származnak, és gonosz cselekedeteket eredményeznek (Mk 7,20–23). A gondolati hasonlóság azt jelzi, hogy a levélíró ismerte a Jézus-hagyomány egyes darabjait.⁹⁴ Pál apostol szintén meg van győződve, hogy *az eledelnek a gyomorért vannak, a gyomor pedig az eledelért, de az Isten ezt is, azokat is meg fogja semmisíteni* (1Kor 6,13). A tévtanítókkal ellentétben a szerző józanul ítéli meg e kérdéseket, és arra inti a keresztyéneket, hogy szabadon viszonyuljanak a világhoz és annak adottságaihoz. A világi dolgok mulandók és elfogyasztásra valók, és nem arra, hogy tiltó táblával jelöljük meg, és tabuként kerüljük el őket.⁹⁵

A tévtanítók előírásaira néző bírálatát egy ószövetségi idézettel fogalmazza meg: *Ezek csupán emberi parancsolatok és rendelkezések.* Az Ézsaiás könyvéből származó kijelentést a Septuaginta-fordítás szerint idézi (Ézs 29,13). Ez a hivatkozás azt bizonyítja, hogy az ószövetségi idézetek felhasználása gyakorlatban volt az első századi keresztyén gyülekezetekben (Róm 12,16–20).⁹⁶ Az idézettel a szerző megismétli azt a Jézus által kimondott igazságot, hogy Isten tisztelete nem fér össze az emberi parancsolatokkal, ill. rendelkezésekkel (*τὰ ἐντάλματα καὶ διδασκαλίαις*). *Találóan prófétált Ézsaiás rólatok, ti képmutatók, amint meg van írva: Ez a nép csak ajkával tisztel engem, ha olyan tanításokat*

⁹³ Cserhádi Sándor: *i. m.* 120.

⁹⁴ Pokorny, P.: *i. m.* 129.

⁹⁵ Gnilka, J.: *i. m.* 158.

⁹⁶ Pokorny, P.: *i. m.* 129.

tanítanak, amelyek emberek parancsolatai. Az Isten parancsolatát elhagyva az emberek hagyományához ragaszkodtok. (Mk 7,6–8 / Mt 15,8–9) Istennek az akarata jelen esetben a természeti (teremtési) rendben áll előttük. A tévtanítók ezzel kívánnak szembeszegülni, mivel az emberi bölcselkedésre támaszkodnak (Kol 2,8). Isten kijelentése és az emberi tanítások, előírások tehát kizárják egymást. Ezért nyilvánvaló, hogy hibás a tévtanítók által javasolt életrend.

23. v.

A második alegység (20–23) záró mondata sok nehézséget okozott az exegétáknak. Mi állt a megértés útjában? Itt elsősorban három újszövetségi hapax legomenon áll: *maga választotta, önkényes kegyesség* (ἐθελοθρησκία), *a test sanyargatása* (ἀφειδία), *feltöltés, kielégülés, jóllakás* (πλησμονή). Másodsor: két főnév, λόγος és τιμή sajátos használata nehezíti a megértést.⁹⁷ Harmadsorban: a mondat töredezett struktúrája,⁹⁸ ill. szövegállománya⁹⁹ jelentett gondot.

Tartalmi szempontból a 23a párhuzamos a 18a verssel. A mondat névmással kezdődik, amelynek vonatkozó szerepe is van: ἄτινα – ezeknek. A névmás az emberi parancsolatokra, rendelkezésekre utal vissza.¹⁰⁰ Mit állít a levélíró e rendelkezésekről? Azt, hogy a bölcsesség látszatát keltik. A λόγος σοφίας egyszerűre jelent *elismerést* és *gyanakvást*.¹⁰¹ A tévtanítók azt a látszatot kívánják kelteni, hogy bölcsességet és ismeretet közvetítenek, a valóságban azonban csak merő szemfényvesztés az, amit hirdetnek.¹⁰² A *bölcsesség látszata* minősítő jelző mindhárom vallási gyakorlatra vonatkozik: a *maguk formálta kegyeskedésre* (ἐθελοθρησκία), a *alázatoskodásra* (ταπεινοφροσύνη), a *test sanyargatására*

⁹⁷ Varga Zsigmond: *Újszövetségi görög–magyar szótár*, 585.: λόγον ἔχειν – valaminek a hírében állni. Lohse, Ed.: *i. m.* 184., 6. lábjegyzet: „den Ruf haben”, „gelten als” – valaminek a látszatával bírni, vagy valaminek a látszatát kelteni; τιμή τιμι – híjjával lenni a tiszteletnek; a τιμι szócska megfosztja minden igényelt tisztetettől, amelyre valaki áhítózott. Lohse szerint a szópár jelentése ironikus hangú: valamilyen, de nem különleges tisztelet, megbecsülés (Lohse, Ed.: *i. m.* 185.; 8. lábjegyzet).

⁹⁸ Conzelmann lefordíthatatlannak tartja (Conzelmann, H.: *i. m.* 192.). A mondattani nehézségek miatt sokan a szöveg átrendezését javasolják (Dibelius, M. – Greeven, M.: *An die Kolosser. An die Epheser. An Philemon*. HNT 12. Tübingen 1953, 37.; Reike, B.: Zum sprachlichen Verständnis von Kol 2, 23. In: *StTh* 6 1952, 39–53.; hivatkozás Lohse, Ed.: *i. m.* 183-ra.

⁹⁹ A Nestle – Aland 27. kiad. kihagyja a καὶ kötőszót az ἀφειδεία σώματος szókapcsolat előtt az \aleph A C D et al. alapján, amelyet a P46 B 1739 b m vg ms kéziratok tartalmaznak. Azonban meghagyja mind a Károli, mind pedig az Új fordítás.

¹⁰⁰ Wilson, R. Mcl.: *i. m.* 229.; Pokorny, P.: *i. m.* 130. Ezzel a véleménnyel szemben mások azt állítják, hogy a névmás a tévtanítók egész filozófiájára vonatkozik: Hübner, H.: *i. m.* 93.

¹⁰¹ Gnllka, J.: *i. m.* 158.; Varga Zsigmond: *i. m.* 875. szerint a λόγος σοφίας általában *életbölcsességet* jelöl, azonban a kolosséiak példája azt mutatja, hogy az ember az önkényesen kialakított és nem az Isten elvárása szerinti kegyességet tarthatja bölcsességnek. Ez viszont csak önáltatás (Kol 2, 23).

¹⁰² Lohse, Ed.: *i. m.* 184.

(ἀφειδία σώματος). Vallási életük minden formája kétes értékű emberi buzgóságnak számít a levélíró szemében.

Az *első* kifejezés: ἐθελοθησκία összetett névszó. Első tagja (ἐθελο-) a saját döntés mozzanatát emeli ki. A szó fordítása sokféle lehet: *maga választotta istentisztelet* (Rev. Károli), *önkéntes tisztelet* (Gnilka), *maguk csinálta kegyeskedés* (Új fordítás), *tetszés szerint választott istentisztelet* (Cserhádi), *önkényes vallási gyakorlat* (Gáll Ferenc, Kosztolányi István). A formai, nyelvi sokféleség ellenére, tartalmi azonosság van az átültetések között. A tévtanítók, miközben szabadságról beszélnek, olyan kegyességi gyakorlatot szorgalmazznak, amelyet ők választottak. Az emberi bölcsesség látszata alatt olyan vallási ideológiát, eszmerendszert alkottak, amely gátolja a hívők gondolkodását és az igazi ismeret elnyerését. Vitatott, hogy a szóban forgó kifejezés *angyalok tiszteletére* vonatkozik-e, vagy sem? Véleményünk szerint itt is arról a tiszteletről van szó, amelyről szerző már kifejtette (18. v.), hogy felesleges szertartás, mivel az Isten által teremtett angyalokat nem illeti meg az imádat.¹⁰³

A *második* kifejezés, az *alázatoskodás* (ταπεινοφοσύνη) szintén előfordult 2,18-ban. Itt tévtanítók szolgálai alázatoskodást jelenti: jó színben kívánnak feltűnni az angyalok előtt.

A *harmadik* kifejezés, a *test sanyargatása* (ἀφειδία σώματος) olyan önsanyargató, kiméletlen vallási gyakorlat, amely kimeríti az aszketikus életmód fogalmát (vö. 21. v.). Egyes magyarázók szerint a triász, a hármas első két tagja vallási mozzanat, a harmadik pedig gyakorlati életszabály.¹⁰⁴ E harmadik kifejezés különállására a καί kötőszó utal, amely egyes kéziratok szerint a szópár előtt áll (vö. a 93. lábjegyzettel). A tévtanítók a test sanyargatásával nem a gonoszt akarták legyőzni, hanem az istenség közelébe kívántak eljutni.¹⁰⁵ Mivel nem bíztak Krisztus megváltó halálának erejében, más kegyességi életrendet választottak üdvösségük érdekében.

A magyarázó mindhárom esetben felteheti a kérdést: Kitől származnak a kifejezések? A levélírótól, ill. Pál apostoltól, vagy a tévtanítóktól. A kutatók véleménye itt megoszlik. Az első csoport szerint a tévtanítók kegyességi formájára néző kifejezések a levélírótól erednek.¹⁰⁶ A másik csoport azt állítja, hogy a tévtanítóktól származnak, és ezért hiteleseknek minősülnek. Közvetlen felvilágosítást nyújtanak, és ezek alapján tudjuk rekonstruálni az általuk képviselt filozófiai, ill. vallási gyakorlat tartalmát és formáját.¹⁰⁷ Mi is ezt az utóbbit tartjuk helyesnek, mivel a kifejezések a tévtanítók „jelszavai” sorába tartoznak. Ezeket maguk alkották azonosságuk jelölésére.

¹⁰³ Ezt az álláspontot vallja Gnilka is; ld. Gnilka, J.: *i. m.* 160.; ld. még Pokorny, P.: *i. m.* 131.

¹⁰⁴ Lightfoot, J. B.: *The Epistles of St. Paul: Colossians and Philemon*. London 1875, 172; hivatkozás Wilson, R. McL.: *i. m.* 229-re.

¹⁰⁵ Gnilka, J.: *i. m.* 161.

¹⁰⁶ Schmidt, K. L.: ThWNT III. 159.

¹⁰⁷ Lohse, Ed.: *i. m.* 185.; Lindemann, A.: *i. m.* 51.; Hübner, H.: *i. m.* 93.; Luz, U.: *i. m.* 216.

A 23b. verset nemcsak formai, hanem tartalmi szempontból is főmondatnak lehet tekinteni.¹⁰⁸ A levélíró, miután bemutatta a tévtanítók vallási életének jellegzetességeit, éles hangon ítéli el képmutató kegyességüket: *(ezeknek) valójában semmi értéke és haszna nincs, mert öntelt felfuvalkodottsághoz vezet(nek)*. A τιμή szintén a misztériumvallások szóhasználatából származik, ahol a beavatott kiválasztására és megistenülésére utal.¹⁰⁹ A szerző véleménye szerint a tévtanítók semmilyen tiszteletre nem méltók. Ellenkezőleg: tisztelet helyett megvetést érdemelnek. Viselkedésük *öntelt felfuvalkodottsághoz vezet*. A πρὸς πλεθμονῆν τῆς σαρκός polemikus élű. Ezzel a szerző a filozófusok meggyőződését fogalmazza meg, ti. azt, hogy ők már eljutottak a teljességre. A megjegyzésnek kijózanító szándéka van. Minden igyekezetük ellenére a tévtanítók nem érték el céljukat. Az isteni teljesség elnyerése helyett csupán önteltségük, *emberi elbizakodottságuk* növekedett. Lelki beteljesedés helyett haszontalan felfuvalkodottságra jutottak, amelyet saját bölcsességük táplált (vö. a 18c magyarázatával). Nem értünk egyet azzal a javaslattal, hogy a πλεθμονή τῆς σαρκός *testi*, ill. *érzéki kielégülést* jelent.¹¹⁰ Pál leveleinek szóhasználatához hasonlóan a Kolossébeliekhez írt levél írója a testen nem az érzékiséget, nemiséget érti, hanem az Istentől elszakadt, autonóm emberi akaratot, törekvést vallási vagy erkölcsi vonatkozásban.¹¹¹ Cserhádi Sándor közelebb áll a levélíró szándékához, amikor a *bűn testének a hízlalásáról* beszél. Ezen azt a törekvést érti, hogy az ember „Isten helyett önmagára akar támaszkodni, aki nem tud nyitott szívvel semmit elfogadni Istentől, mert mindenáron bizonyítani akarja, hogy nem szorul rá semmire”.¹¹²

¹⁰⁸ Hübner, H.: *i. m.* 93.; Lohse, Ed.: *i. m.* 169.; Gnülka, J.: *i. m.* 156.

¹⁰⁹ Lohse, Ed.: *i. m.* 185., ahol Apuleius *Aranyszamár* című művére hivatkozik: XI, 22: „te felicem, te beatem, quem propitia voluntate numen augustum tantopere dignatur.”

¹¹⁰ Varga Zsigmond: *i. m.* 791.

¹¹¹ Lindemann, A.: *i. m.* 52; Hübner, H.: *i. m.* 94.

¹¹² Cserhádi Sándor: *i. m.* 122.